

EUROPA IN DE PROVINCIE

Verkenning van Europese
verordeningen en richtlijnen op
het terrein van data en
digitalisering voor de provincie

Definitieve versie

Datum: 10 mei 2023

Opdrachtgever: Provincie Noord-Holland

Auteurs: Bert Lukkien & Corné Snoeij

DIGICAMPUS

Inhoudsopgave

Deel I: Kernboodschap.....	4
Deel II: Beantwoording onderzoeksvragen	8
1. Overzicht Europese Verordeningen en Richtlijnen.....	9
a. Welk van de Europese verordeningen en richtlijnen heeft directe werking? En voor welke moet vertaling plaatsvinden via aanpassing van de nationale wetgeving?	9
b. Welke Europese verordeningen en richtlijnen op het terrein van data en digitalisering staan op stapel en wat is de aard en essentie van elk van deze?.....	9
c. Wat is het gezamenlijke grote idee (de ‘missie-gedreven aanpak’) achter deze verordeningen en richtlijnen?.....	13
2. Impact op de provincie	15
d. Welk van de op stapel staande verordeningen en richtlijnen heeft de grootste relevantie voor ons en waarom? Wat is de voorziene provinciale rol per wet en richtlijn?	15
e. Wat zijn op hoofdlijnen de consequenties van deze verordeningen en richtlijnen voor ons, gezien vanuit een oogpunt van onze maatschappelijke opgaven, bedrijfsvoering en relaties met andere overheden, bedrijven, burgers en kennisinstellingen?	21
f. Voor zover er nu al iets over te zeggen valt: hoe zou de implementatie van deze verordeningen en richtlijnen er gedurende de vier jaar van de nieuwe coalitieperiode, idealiter uit kunnen zien? Welke onzekerheden zijn hierbij nog aan de orde?	26
3. Proactieve houding & lobby.....	28
g. Waar ligt in de sfeer van een gezamenlijke lobby met andere provincies nog ruimte voor beïnvloeding? En waar is deze ruimte zinvol met het oog op de bij vraag d. genoemde relevantie?	28
h. Welke voorbereidingen kunnen wij nu al treffen?	31
i. Wat is de relatie van deze Europese verordeningen en richtlijnen met het onderwerp ‘datadelen’?	31
Deel III: Aanbevelingen	36
Geannoteerde bibliografie	38
Bijlage A: Resultaten workshops.....	42

Deel I: Kernboodschap

Inleiding

Om publieke waarden in het digitale domein te blijven borgen, realiseert de Europese Unie in hoog tempo beleid, verordeningen en richtlijnen op het gebied van data en digitalisering. Deze initiatieven raken direct of indirect de belangen van provincies. Enerzijds legt Europese wetgeving verplichtingen op aan provincies in hun hoedanigheid als bronhouder van data, waarbij het niet naleven van wetgeving negatieve gevolgen kan hebben. Anderzijds ontstaan er ook kansen om als gebruiker van data de eigen provinciale opgaven beter te kunnen realiseren.

Door de complexe en dynamische samenhang tussen al deze Europese initiatieven is er echter niet zelden sprake van een gebrek aan overzicht. Ook is de relatie met de provincie in deze Europese initiatieven niet expliciet uitgewerkt in bijvoorbeeld een taakstelling aan de provincie. Deze relatie is er echter wel degelijk en om deze te leggen is daarom een vertaling van “Europa” naar de “provincie” noodzakelijk. Als reactie op deze situatie heeft de provincie Noord-Holland een verkenning geïnitieerd met de vraag:

Wat komt er vanuit Europa aan wetgeving met betrekking tot data en digitalisering op ons af en hoe kunnen we die (nog) beïnvloeden?

Ordeningsmodel

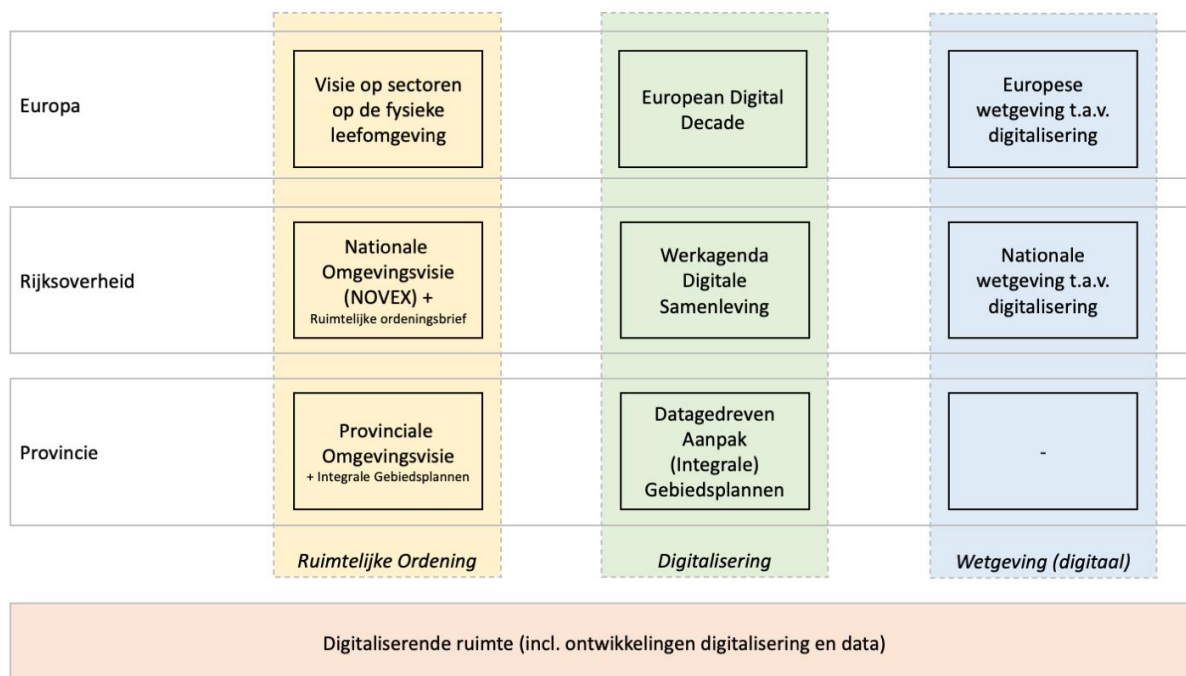
Om deze vraag te beantwoorden kiezen we niet als startpunt de veelheid aan Europese wetgeving op het gebied van data en digitalisering, die soms imponerend kan overkomen. Als startpunt kiezen we juist de eigen positie van de provincie. Wat zijn de provinciale opgaven en welke eisen stellen deze opgaven aan de informatievoorziening? Maar ook: welke nieuwe kansen voor het realiseren van de provinciale opgaven ontstaan er door het beschikbaar krijgen van data die we in het verleden niet hadden?

Aan de hand van dit inzicht in eisen en mogelijke kansen selecteren we de relevante Europese ontwikkelingen, om aan de hand van deze selectie ons plan richting Europa te kunnen trekken. Hiervoor hebben we de volgende aanpak opgesteld:

- a. We starten met een inventarisatie van bestaande inzichten ten aanzien van de provinciale opgaven, als onderdeel van Europese en nationale opgaven;
- b. Vervolgens inventariseren we de belangrijkste ontwikkelingen op het gebied van digitalisering en data;
- c. Deze inventarisatie van digitale ontwikkelingen verbinden we vervolgens met recente digitale beleidsontwikkelingen op Europees, nationaal en provinciaal niveau;

- d. Om tenslotte de selectie uit relevante Europees en nationale wetgeving op digitaal en datagebied te kunnen maken.

In deze aanpak leggen we de relatie tussen ruimtelijk beleid, digitaal beleid en wetgeving enerzijds en Europees, nationaal en provinciaal anderzijds.

Figuur 1: Ordeningsmodel

Casus mobiliteit

Ter illustratie van deze aanpak schetsen we in deel II een uitgebreid beeld van de casus Mobiliteit in de provincie Noord-Holland. Mobiliteit leent zich goed voor een nadere beschouwing omdat de provincie Noord-Holland al zo'n 10 jaar actief is ten aanzien van de relatie tussen de provinciale opgave mobiliteit, digitale ontwikkelingen en (Europese) wetgeving. De aanbeveling is dat de casus ook als voorbeeld en inspiratie dient voor andere provinciale opgaven zoals klimaat- en energietransitie, biodiversiteit en woningbouw.

De uitgewerkte casus laat zien dat digitalisering en data veel kansen bieden voor de provinciale mobiliteitsopgave, maar ook dat verdere digitalisering en datagebruik niet eenvoudig te realiseren zijn wat betreft tijd, geld en middelen. Huidige knelpunten zoals kosten en data-eigendom vragen aandacht op zowel nationaal als Europees niveau. De casus laat goed zien dat de provincie uitstekend eigen beleid kan formuleren ten aanzien van mobiliteit in Noord-Holland, maar dat voor de uitvoering van de ondersteunende digitale dienstverlening het noodzakelijk is om aan te sluiten bij nationale en Europese initiatieven.

Integrale gebiedsplannen

Op dit moment zijn ruimtelijke opgaven voor provincies veelzijdig, complex en urgent. Het Rijk scherpt haar regie aan met de Nationale Omgevingsvisie (NOVI) en Ruimtelijke Ordeningsbrief van 17 mei 2022. Omdat de landelijke opgaven vragen om een gebiedsgerichte invulling die recht doet aan de situatie per gebied, moeten provincies aan de slag met een integrale gebiedsgerichte aanpak. De recent opgestelde Datagedreven Aanpak Integrale Gebiedsplannen beschrijft wat dit betekent voor de bijbehorende informatiekundige ondersteuning en bevat zeer bruikbare handvatten voor de inrichting hiervan.

Wat hierin echter nog ontbreekt is de Europese dimensie die in alle integrale gebiedsplannen een rol speelt. Immers, ieder provinciaal project heeft ook een Europese component. Informatie over deze Europese dimensie in de provinciale opgaven biedt het Kenniscentrum Europa Decentraal (KED), dat decentrale overheden helpt met vragen over Europees recht en beleid. Om de kansen te benutten die de Europese dimensie biedt, is de bewustwording van Europa bij beleidsmedewerkers en professionals vanuit het geo-domein cruciaal.

Hoe verder?

Hoewel het belangrijk is om Europese wetgeving serieus te nemen, is het volop inzetten op deze nieuwe wetgeving niet de enige optie. Een afwachtende houding, zoals overheden hebben gedaan bij de GDPR, kan ook een geldige optie zijn. Pas wanneer de provincie op termijn niet meer voldoet aan Europese wetgeving, zal actie genomen moeten worden om wetgeving adequaat uit te voeren. Het risico hierbij is dat deze keuze kan leiden tot vertraging van de ontwikkeling van digitale toepassingen. Hierdoor zou de provincie kunnen achterblijven op het gebied van digitale innovatie en de bijbehorende economische groei.

Wanneer provincies daarentegen actief aan de slag gaan met Europese initiatieven op het gebied van data en digitalisering, ontstaan er verschillende nieuwe kansen. Omdat belangrijke Europese ontwikkelingen zichtbaar en voorspelbaar zijn, kan de provincie samen met het Huis van de Nederlandse Provincies (HNP), wetgeving in een vroeg stadium beoordelen. Dit kan waar nodig leiden tot provinciale acties, zoals een herprioritering van bestaande activiteiten of het actief proberen te beïnvloeden van op stapel staande wetgeving. Een soepelere implementatie kan als gevolg hiervan plaatsvinden.

Andere kansen ontstaan in de vorm van oplossingsrichtingen voor de verschillende provinciale opgaves. Zo betekent bijvoorbeeld de Data Act dat provincies toegang kunnen krijgen tot data die momenteel in eigendom zijn van particuliere bedrijven. Door volop in te zetten op Europese wetgeving kan de provincie haar opgaves mogelijk sneller realiseren. In deel III worden een aantal aanbevelingen gedaan over hoe de kansen die Europese wetgeving biedt optimaal benut kunnen worden.

A decorative graphic consisting of white lines and dots. A vertical line descends from the top left, then turns right to form a horizontal line. From the end of this horizontal line, a vertical line descends to a small white circle. From the end of this vertical line, a horizontal line extends to the right, ending at another small white circle. A second horizontal line starts from the top left and extends across the top of the page.

DEEL II

Beantwoording onderzoeksvragen

A decorative graphic consisting of a horizontal white line extending from the left edge of the page, ending at a small white circle.

Deel II: Beantwoording onderzoeksvragen

Op dit moment werkt de provincie Noord-Holland aan de voorbereidingen van de nieuwe coalitieperiode. Deze zal na de verkiezingen in maart 2023, indien het college van GS de gehele periode het vertrouwen van een meerderheid van de Staten behoudt, vier jaar duren. Gedurende deze vier jaar zullen veel Europese verordeningen en richtlijnen op het terrein van data en digitalisering hun beslag krijgen. De provincie Noord-Holland wil daarom de consequenties hiervan meenemen in de voorbereidingen van de nieuwe coalitieperiode. De vraag die centraal staat in deze verkenning is daarom:

Wat komt er vanuit Europa aan wetgeving met betrekking tot data en digitalisering op de provincie af en hoe kunnen we dat (nog) beïnvloeden?

Bij de start van de verkenning zijn negen onderzoeksvragen opgesteld om de bovenstaande vraag verder uit te werken. In een drietal workshops is de provincie Noord-Holland, samen met deelnemers van provincies Utrecht, Zuid-Holland, Noord-Brabant en Gelderland, maar ook van het KED, het HNP en het IPO, aan de slag gegaan met deze vragen. De resultaten en opgehaalde informatie uit de workshops zijn vervolgens verwerkt in de verkenning.

In de eerste workshop startten we een aanpak om de impact van Europese wetgeving met betrekking tot digitalisering en data op de provincie scherp te krijgen, en probeerden we aan de hand van het ordeningsmodel een beter overzicht te krijgen van het complexe Europese speelveld (deelvraag d). Vervolgens inventariseerden deelnemers kansen en bedreigingen in het kader van verdere digitalisering en het gebruik van data voor de provincies (deelvraag f).

In de tweede workshop is het ordeningsmodel en de bijbehorende aanpak toegepast op de casus mobiliteit (deelvraag e). Chris de Veer en Harm-Jan Mostert, strategisch adviseurs Smart Mobility bij provincie Noord-Holland hebben daarin hun ervaringen van de afgelopen 10 jaar gedeeld. De casus biedt veel aanknopingspunten voor andere domeinen om aan de slag te gaan en kansen te pakken die verschillende Europese initiatieven bieden.

Als laatste is in workshop 3 de blik op Europa en Brussel gericht. In gesprek met meerdere ervaringsdeskundigen probeerden we zicht te krijgen op hoe Brussel precies werkt en hoe provincies daarop kunnen inspelen (deelvraag g). We zijn geëindigd door met elkaar te kijken naar het vervolg, waarbij een gezamenlijke aanpak is opgesteld (deelvraag h).

In deel II van de verkenning worden de negen vragen in drie hoofdstukken verder uitgewerkt. Hoofdstuk 1 start met de blik op Europa: welke verordeningen en richtlijnen staan op stapel en wat is de aard en essentie van elk van deze? In hoofdstuk 2 is de stap gemaakt naar de provincie: welk van de verordeningen heeft de grootste relevantie voor de provincie en wat zijn de consequenties ervan? Tenslotte beschrijft hoofdstuk 3 welke mogelijkheden er zijn op het gebied van lobby en beïnvloeding. Deel III sluit af met conclusies en aanbevelingen.

1. Overzicht Europese Verordeningen en Richtlijnen

a. Welk van de Europese verordeningen en richtlijnen heeft directe werking? En voor welke moet vertaling plaatsvinden via aanpassing van de nationale wetgeving?

Alle wetgeving die in het vervolg van deze verkenning genoemd wordt bevat regels die direct gelden in alle lidstaten van de Europese Unie. In het Engels wordt een verordening een Regulation of Act genoemd. De Data Governance Act, Data Act, AI Act, Digital Markets Act, Digital Services Act en ePrivacy Regulation hebben dus allemaal een rechtstreekse werking. Er hoeft dus geen nationale wetgeving gemaakt te worden. Lees [hier](#) meer over verschillende soorten rechtshandelingen.

Een richtlijn legt een bepaald doel vast dat alle Europese lidstaten moeten bereiken. Ze mogen zelf de wetgeving vaststellen om dat doel te bereiken. De Open Data Richtlijn moest op 17 juli 2021 in nationale wetgeving zijn omgezet. Nederland heeft echter, net als België, Bulgarije en Letland, de richtlijn nog altijd niet overgenomen. Daarom heeft de Europese Commissie in februari 2023 voor de Europese rechter gedaagd. Het Europees Hof van Justitie kan Nederland daarvoor een dwangsom of boete opleggen.

b. Welke Europese verordeningen en richtlijnen op het terrein van data en digitalisering staan op stapel en wat is de aard en essentie van elk van deze?

Er zijn inmiddels meerdere analyses¹ naar de impact van Europese wetgeving op gebied van data en digitalisering op de decentrale overheden beschikbaar. Voorbeelden daarvan zijn:

- Europese wetgeving (de officiële bron): [EUR-Lex](#), in het bijzonder de preambule bij iedere wet. Deze beschrijft doel, werking en relatie met andere regelingen.
- Europese Commissie: [Prioriteiten Europese Commissie t.a.v. Europese datastrategie](#)
- Rijksoverheid: [Digitaleoverheid.nl](#) met [uitwerkingen per wet](#)
- Kenniscentrum Europa Decentraal (KED): [Digitale Overheid](#)
- VNG: [Analyse Samenhang Europese digitale wetgeving fase 1 Eindrapport](#)
- Geonovum: [Handreiking EU Informatie m.b.t. digitale en data-strategie](#)

Op de volgende pagina wordt in tabel 1 een kort en bondig overzicht gegeven van relevante verordeningen en richtlijnen voor de provincie. Deze worden vervolgens nader toegelicht.

---

¹ Wij volgen in deze verkenning de [analyse](#) van het Kenniscentrum Europa Decentraal (KED).

Tabel 1: Overzicht Europese wetgeving

GDPR	Bescherming natuurlijk persoon in relatie tot het verwerken van persoonsgegevens
ePrivacy Regulation	Privacyregels bij elektronische communicatiediensten
eIDAS Regulation	<ul style="list-style-type: none"> - eID + attributen - Trust services - EUDI Wallet
Single Digital Gateway	Geeft invulling aan het grensoverschrijdende once-only principe en de regie van de burger hierop.
Open Data Richtlijn	<ul style="list-style-type: none"> - Uitbreiding begrip open data - Kosteloze beschikbaarstelling overheidsinformatie - Dynamische gegevens - Hoogwaardige datasets - INSPIRE: delen van geografische gegevens op lokaal, nationaal en internationaal grensoverschrijdend niveau
Data Governance Act	<ul style="list-style-type: none"> - Stimuleren hergebruik 'gesloten' overheidsinformatie - Neutrale data-intermediairs (gegevens bemiddelingsdiensten) - Data altruïsme - Europese dataruimten (9)
Data Act	<ul style="list-style-type: none"> - Door gebruiker geproduceerde data toegankelijk maken - G2B toegang tot data bij noodzaak algemeen belang - Dataportabiliteit - Waarborgen tegen onrechtmatige gegevensoverdracht
AI Act	<ul style="list-style-type: none"> - Ethische richtsnoeren voor AI - Witboek - Soorten: machinelere, logica & kennis en statistisch - Risico gebaseerde aanpak
Digital Markets Act	<ul style="list-style-type: none"> - Open en eerlijke digitale markten - Regels voor gatekeepers - Vergroten van de diversiteit van aanbod op de platformen
Digital Services Act	<ul style="list-style-type: none"> - Alle intermediaire digitale dienstverleners - Veilige digitale ruimte - Eist transparantie en verantwoording t.a.v. doorgeef-, caching-, en hostingdiensten en online platforms

In de onderstaande opsomming worden de verordeningen en richtlijnen op het terrein van data en digitalisering die *op stapel staan* beschreven, m.a.w. die nog niet definitief vastgesteld zijn:

- **ePrivacy Regulation** - De ePrivacy Verordening is een aanvulling op de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG) die de bescherming van persoonsgegevens in de Europese Unie reguleert. De wetgeving rond de ePrivacy Verordening richt zich specifiek op de bescherming van persoonsgegevens rond elektronische communicatie. De verordening moet bijdragen aan meer vertrouwen en veiligheid binnen de digitale interne markt en balans creëren tussen de gebruikers en aanbieders van elektronische communicatiediensten. Een ontwerpverordening is begin 2022 goedgekeurd, maar dit kan nog veranderen. Na een definitief akkoord is er nog een periode van twee jaar voordat de regels van toepassing worden. Lees [hier](#) meer over de ePrivacy Verordening.
- **eIDAS 2.0 Regulation** – eIDAS staat voor Electronic Identities and Trust Services en omvat elektronische identificatiemiddelen. De eIDAS-verordening legde al eerder de basis voor een betrouwbare digitale dienstverlening in de EU. Nederlandse overheidsorganisaties en private organisaties met een publieke taak moeten sinds 29 september 2018 Europees erkende inlogmiddelen accepteren in hun digitale dienstverlening. Uit evaluatie van eIDAS bleek dat de huidige verordening niet tegemoetkomt aan markteisen en particuliere aanbieders van eID-oplossingen. Daarom stelde de Commissie in Juni 2021 in eIDAS 2.0 voor om digital wallets te gebruiken. Lees [hier](#) meer over de eIDAS-verordening.
- **Open Data Richtlijn** – De Open Data Richtlijn is de vervanging van de oude Richtlijn hergebruik van overheidsinformatie. De nieuwe regels zorgen ervoor dat meer overheidsinformatie gemakkelijk beschikbaar is voor hergebruik. De nieuwe richtlijn breidt het begrip open data uit, vereist in principe een kosteloze beschikbaarstelling van overheidsinformatie, definieert regels voor het delen van dynamische gegevens en beschrijft een lijst met hoogwaardige datasets: de Europese High Value Data List. De Open Data richtlijn moest op 17 juli 2021 in nationale wetgeving zijn omgezet. Dat is in Nederland nog niet gebeurd. Lees [hier](#) meer over de Open Data Richtlijn.
- **Data Governance Act (DGA)** – De DGA biedt een kader om het vertrouwen in vrijwillige gegevensuitwisseling van niet-persoonlijke data ten behoeve van bedrijven en burgers te vergroten. Data-intermediairs worden hierbij geïntroduceerd als neutrale en transparante bemiddelaars. Een belangrijk aspect voor de provincie zijn regels rond het hergebruik van overheidsinformatie. In aanvulling op de Open Data Richtlijn zijn overheidsinstanties verplicht om een groter aantal gegevens beschikbaar te stellen. De regels van de DGA zijn van toepassing met ingang van 24 september 2023. Lees [hier](#) meer over de DGA.
- **Data Act** – De Data Act definieert regels over de toegang tot en het gebruik van niet-persoonlijke data die in alle economische sectoren van de Europese Unie gegenereerd worden. Waar de DGA het makkelijker maakt om data te delen, bepaalt de Data Act onder meer wie toegang krijgt tot welke data. De Data Act betekent voor de provincie dat zij toegang kunnen krijgen tot data die momenteel in eigendom zijn van commerciële partijen. De Data Act is op 23 februari 2022 voorgesteld door de

Europese Commissie, op dit moment bespreken het Europees Parlement en de Raad van Ministers het voorstel. Lees [hier](#) meer over de Data Act.

- **AI Act** – In de Artificial Intelligence Act stelt de Commissie een nieuw regelgevingskader voor om AI-technologie te reguleren. Het doel is tweeledig: de Europese fundamentele rechten en waarden waarborgen, en AI-innovatie stimuleren. Het voorstel onderscheidt vier typen AI-systemen waarvoor verschillende regels gelden. Daar waar provincies AI-systemen gebruiken, zullen de nieuwe regels van toepassing zijn. Op dit moment is nog onduidelijkheid over de rolverdeling tussen leveranciers en gebruikers van AI-technologie en zijn er zorgen rondom de uitvoerbaarheid van de wet. De AI Act is voorgesteld op 21 April 2021 door de Commissie. Het Europees Parlement en de Raad van Ministers behandelen nu het voorstel. Lees [hier](#) meer over de AI Act.
- **Digital Markets Act (DMA)** – Het doel van deze wet is om een gelijk speelveld in het digitale domein te creëren. Via de DMA worden toezicht en maatregelen geïntroduceerd voor de wereldwijd opererende tien tot vijftien grootste online platforms met een zogenoemde poortwachterspositie. Dat zijn platforms waar gebruikers nauwelijks omheen kunnen. Ook de provincie kan gebruikmaken van de DMA wanneer ze in aanraking komt met deze poortwachters. De DMA is op 1 november 2022 in werking getreden. Met ingang van 2 mei 2023 zal de DMA ook daadwerkelijk van toepassing zijn. Lees [hier](#) meer over de DMA.
- **Digital Services Act (DSA)** – De DSA bevat een breed scala aan nieuwe regels voor onlinediensten en platforms. Het hoofdprincipe van de DSA is dat offline en online dezelfde regels moeten gelden. De DSA moet de digitale ruimte beschermen tegen de verspreiding van illegale content en de fundamentele rechten van gebruikers waarborgen. De DSA zal betrekking hebben op alle aanbieders van online diensten in de EU, en dus ook op de provincie wanneer zij online diensten aanbiedt. Op 23 april 2022 is de wettekst van de DSA definitief vastgesteld. De DSA treedt naar verwachting in 2024 in werking. Lees [hier](#) meer over de DSA.

Naast deze verordeningen en richtlijnen zijn er nog enkele andere initiatieven die gevolgd dienen te worden, maar waarvan op dit moment nog niet duidelijk is of en in welke mate deze relevant zijn voor de provincie. Dit zijn de Cyber Resilience Act, Cybersecurity Regulation, GDPR+, Gigabit Infrastructure Act, Interoperable Europe Act, GreenData4All, Liability Rules for AI (AILD) en de Metaverse Regulation.

Verder zijn er ook sectorspecifieke verordeningen en richtlijnen die relevant zijn voor de provincie. Het valt buiten de scope van deze verkenning om alle sectorspecifieke wetgeving te bespreken. Wel zal in de uitwerking van de casus sectorspecifieke wetgeving ten aanzien van mobiliteit aan bod komen, zoals de ITS-richtlijn en de RTTI-verordening.

c. Wat is het gezamenlijke grote idee (de 'missie-gedreven aanpak') achter deze verordeningen en richtlijnen?

De bovenstaande verordeningen en richtlijnen zijn te plaatsen binnen het beleidsprogramma Europa's digitale decennium ([Europe's Digital Decade](#)). Het doel van dit beleidsplan is om de Europese Unie een concurrentievoordeel te geven in een steeds verdergaande datagedreven samenleving en tegelijkertijd de welvaart en welzijn in Europa te vergroten. Het beleidsprogramma heeft vier hoofdpunten (Digitaal Kompas):

1. Digitaal vaardige burgers en hooggekwalificeerde digitale professionals
2. Beveiligde, goed presterende en duurzame digitale infrastructuurvoorzieningen
3. Digitale transformatie van bedrijven;
4. Digitalisering van overheidsdiensten.

Meerdere doelstellingen van het Digitaal Kompas zijn relevant voor de provincie. Zo moeten overheidsdiensten en alle beschikbare overheidsdata verplicht online beschikbaar worden gesteld en moet de provincie de Europese digitale identiteitsbewijzen erkennen. Om met deze ontwikkelingen mee te gaan worden de digitale vaardigheden van burgers en ambtenaren steeds belangrijker. Lees [hier](#) meer over Europa's Digitale Decennium en de decentrale relevantie.

In de Europese Datastrategie ([European Data Strategy](#)) is bovenstaande doelstelling nader geconcretiseerd. Deze strategie heeft tot doel om één Europese gegevensruimte tot stand te brengen, die functioneert als een interne markt voor data. Hierin zijn alle persoons- en andere gegevens, inclusief vertrouwelijke bedrijfsgegevens, veilig en kunnen bedrijven makkelijk toegang krijgen tot een bijna oneindige hoeveelheid kwalitatieve industriële gegevens, wat groei en toegevoegde waarde oplevert bij een zo gering mogelijke ecologische voetafdruk.

Met deze Europese datastrategie neemt de EU het voortouw in de datagestuurde economie. Met een interne markt voor data kunnen gegevens binnen de hele EU en door alle sectoren heen vrij stromen. In deze datastrategie pleit de Commissie voor dataruimten (dataspaces) op negen verschillende domeinen. De dataruimten dragen bij aan de groene transitie door een beter beheer van het energieverbruik, gepersonaliseerde geneeskunde en betere dienstverlening door overheden. De strategie stelt hierover ([gehele tekst](#)):

De EU werkt aan een interne markt voor data, waarin:

- *gegevens tussen de verschillende EU-landen en de sectoren kunnen circuleren ten voordele van iedereen*
- *de Europese regels volledig in acht worden genomen, vooral wat betreft privacy, gegevensbescherming en mededinging*

- *eerlijke, praktische en duidelijke regels voor de toegang tot en het gebruik van data gelden*

De EU wordt een aantrekkelijke, veilige en dynamische data-economie door:

- *duidelijke en eerlijke regels op te stellen voor toegang tot en hergebruik van data*
- *te investeren in de volgende generatie van instrumenten en infrastructuren voor opslag en verwerking van data*
- *de krachten te bundelen voor de ontwikkeling van Europese cloudcapaciteit*
- *in belangrijke sectoren Europese data samen te brengen in de vorm van gemeenschappelijke en interoperabele dataruimten*
- *gebruikers de rechten, tools en vaardigheden te geven om volledige controle over hun data uit te oefenen.*

Wetgeving en andere beleidsinstrumenten zoals referentiearchitecturen en standaardisatietrajecten worden ingezet om bestaande knelpunten op te lossen:

- *Beschikbaarheid van data (w.o. data voor het algemeen belang)*
  - *Het gebruik van overheidsinformatie door bedrijven (G2B).*
  - *Het delen en gebruiken van particuliere gegevens van andere ondernemingen (B2B).*
  - *Het delen en gebruiken van particuliere gegevens door overheden (B2G).*
  - *Het delen van data tussen overheidsinstanties*
- *Ongelijke machtsverhoudingen op de markt*
- *Interoperabiliteit en kwaliteit van data*
- *Datagovernance*
- *Data-infrastructuur en -technologie*

2. Impact op de provincie

d. Welk van de op stapel staande verordeningen en richtlijnen heeft de grootste relevantie voor ons en waarom? Wat is de voorziene provinciale rol per wet en richtlijn?

Het antwoord op de vraag welk van de op stapel staande Europese verordeningen en richtlijnen ten aanzien van digitalisering en data de grootste relevantie heeft voor de provincie Noord-Holland, is mede afhankelijk van de doelstellingen: wat wil de provincie Noord-Holland bereiken? Natuurlijk, een aantal Europese wetten verplichten de provincie Noord-Holland in de rol van bronhouder tot openbaarheid, zoals de Open Data Richtlijn en Data Governance Act.

Dit is echter slechts een deel van het verhaal. De provincie is ook gebruiker van digitalisering en data, afkomstig van buiten de provinciale organisatie. Ontwikkelingen op het gebied van digitalisering en data bieden de provincie ook vele nieuwe mogelijkheden om beleidsdoelstellingen te realiseren op een manier die zonder die digitalisering en data niet of minder effectief mogelijk zou zijn. Beleid vanuit Europa (wetgeving, maar ook samenwerking, subsidies enz. enz.) ondersteunt juist ook deze ontwikkeling.

Zoals onder deelvraag b al aangegeven, zijn er inmiddels meerdere analyses naar de impact van Europese wetgeving op gebied van data en digitalisering op de decentrale overheden beschikbaar. Deze analyses geven in algemene zin een zeer waardevol overzicht en inzicht in mogelijk relevante Europese wetgeving. Zij geven inzicht in doel, subjecten en objecten van regulering en rechten en plichten en vormen dus een waardevolle start. Maar de vraag of en in welke mate een Europese wet impact heeft voor de provincie Noord-Holland, is daarmee echter nog niet echt beantwoord.

Om deze vraag wel te kunnen beantwoorden, kiezen we daarom een ander startpunt, nl. *onze eigen positie en de provinciale opgaven (doelen) waar we voor staan*. Door dit als startpunt te nemen en van hieruit de eisen en wensen van de provincie Noord-Holland op het gebied van digitalisering en data af te leiden, zijn we in staat om onze omgeving te beschouwen, onze positie te bepalen en de voor ons als provincie relevante elementen te selecteren. Beïnvloeding wordt daarmee ook (meer) mogelijk. Deze gevolgde aanpak wordt hieronder verder toegelicht.

Aanpak en Ordeningsmodel

De Europese Commissie is al enige tijd vergaande beleidsinstrumenten aan het uitwerken (waaronder wetgeving) die direct of indirect de belangen van de provincies raken. Kern hiervan vormt de visie zoals verwoord in de [Europe's Digital Decade: digital targets for 2030](#)

en verder uitgewerkt in de [Europese Data Strategie \(2020\): *regulerende maatregelen ter ondersteuning van de ontwikkeling*](#) van de Europese data-economie als bron van potentiële groei en innovatie.

De Europese Commissie heeft deze visie vertaald naar nader beleid en wetgeving (en is dit nog altijd aan het doen) vanuit het bredere perspectief van de maatschappelijke veranderingen in kansen en bedreigingen die digitalisering en data met zich meebrengen. Hierbij is de relatie met de provincie niet expliciet uitgewerkt in bijvoorbeeld een taakstelling aan de provincie. Deze relatie is er echter wel degelijk en om deze te leggen is daarom een vertaling van “Europa” naar de “provincie” noodzakelijk. Maar hoe kom je nu vanuit dat brede perspectief van Europa naar de voor de provincies relevante wetgeving?

Zoals gesteld starten we bij de eigen positie van de provincie: wat zijn de provinciale opgaven en welke eisen stellen deze opgaven aan de informatievoorziening? Maar ook: welke nieuwe kansen voor het realiseren van provinciale opgaven ontstaan er door het beschikbaar krijgen van data die we in het verleden niet hadden?

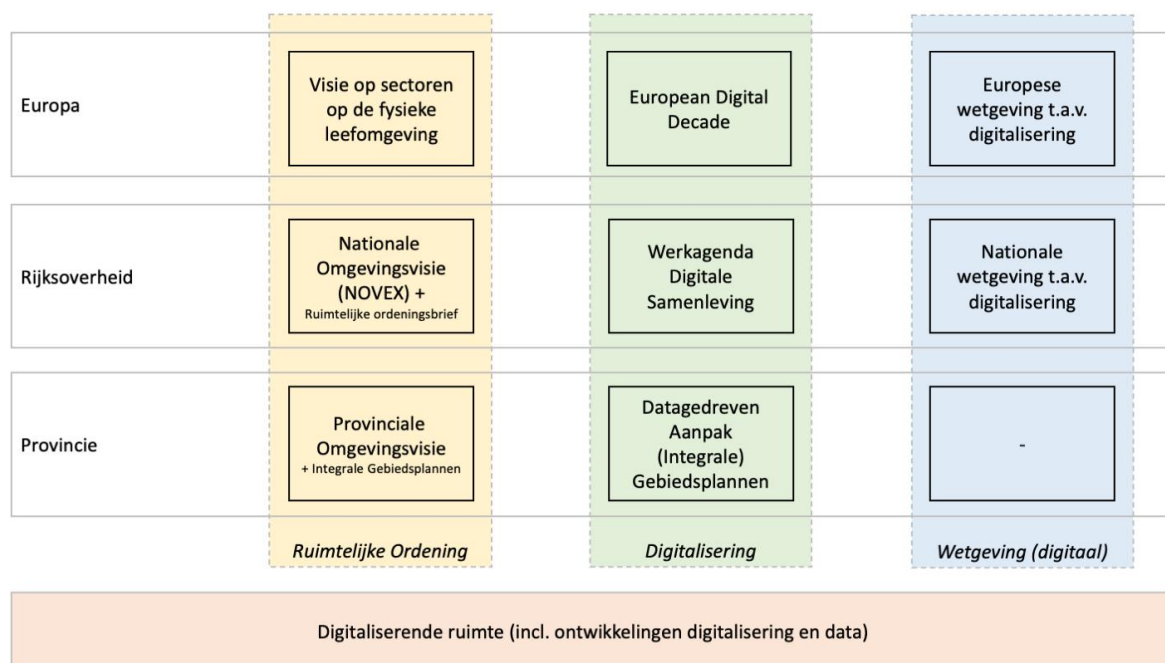
Aan de hand van dit inzicht in eisen en potentiële kansen selecteren we de relevante Europese ontwikkelingen (wetgeving, maar ook subsidies, initiatieven tot samenwerking enz.) om aan de hand van deze selectie ons plan van beïnvloeding richting Europa te kunnen trekken.

Om de selectie in relevante Europese wetgeving te kunnen maken voor de provincie Noord-Holland hebben we de volgende aanpak gevolgd:

- a. We starten met een inventarisatie van bestaande beleidsdoelstellingen ten aanzien van de provinciale opgaven, als onderdeel van Europese en nationale opgaven (de gele kolom in de figuur);
- b. Vervolgens inventariseren we de belangrijkste ontwikkelingen op het gebied van digitalisering en data (de digitaliserende ruimte, de rode balk in de figuur);
- c. Deze inventarisatie van digitale ontwikkelingen verbinden we vervolgens met de digitale beleidsontwikkelingen op Europees, nationaal en provinciaal niveau (de groene kolom in de figuur);
- d. Om tenslotte de selectie uit relevante Europees en nationale wetgeving op digitaal en datagebied te kunnen maken (de blauwe kolom in de figuur).

Iedere kolom kent een gelaagdheid: van Europees via nationaal naar provinciaal.

Figuur 2: Ordeningsmodel

Hieronder wordt de in de figuur geschetste aanpak nader toegelicht. Hierbij wordt de volgorde van de hierboven beschreven aanpak aangehouden.

Ruimtelijke ordeningsdomein (gele kolom)

In de gele kolom staat het beleid ten aanzien van de Ruimtelijke ordening ² centraal. Dit beleid kent een Europees, een nationaal en een provinciaal perspectief ³. Het huidige beleid voor ruimtelijke ordening op Europees niveau is (vooral) verwoord in de [Green Deal](#): deze beoogt de EU om te vormen tot een moderne, grondstoffenefficiënte en concurrerende economie. De Europese Commissie heeft een reeks aanpassingen in het klimaat-, energie-, vervoers- en belastingbeleid van de EU voorgesteld dat directe gevolgen heeft voor nationale opgaven.

² We onderkennen dat de provinciale opgaven breder zijn dan ruimtelijke ordening alleen. De provincie Noord-Holland onderkent 24 opgaven (vgl. [Geactualiseerde datastrategie 2021-2023](#)). Omwille van de overzichtelijkheid zijn deze opgaven samengevat onder de noemer ruimtelijke ordening.

³ We onderkennen dat er aan de bovenzijde van de kolom ook een internationaal perspectief is (m.n. vanuit de Verenigde Naties) en aan de onderzijde een meer lokaal perspectief, te weten de gemeenten en waterschappen is. Omwille van de overzichtelijkheid zijn deze hier buiten beschouwing gelaten.

Een actueel voorbeeld op het nationaal niveau is de [Nationale Omgevingsvisie](#) (NOVI, aangevuld met NOVEX). De [nieuwe Omgevingswet](#) beoogt meer samenhang per gebied/locatie en bundelt en moderniseert de wetten voor de leefomgeving. De nieuwe wet beoogt een samenhangende aanpak van de leefomgeving, ruimte voor lokaal maatwerk en betere en snellere besluitvorming. In de NOVI is uiteengezet hoe alle belangen worden gewogen, en hoe die allemaal in ons land ingepast kunnen worden. In de [Ruimtelijke Ordeningsbrief](#) aan de Tweede Kamer van 17-5-2022 beschrijft de Minister de ambities en aanpak t.a.v. de Nationale regie in de ruimtelijke ordening en de rol van de provincies hierin.

In de [Ruimtelijke Ordeningsbrief](#) wordt aangegeven dat nationale keuzes gemaakt worden in nationale programma's die daarmee structurerend en richtinggevend zijn. Regie op de realisatie komt bij de provincies te liggen (de derde laag). De twaalf provincies vertalen en combineren de nationale en decentrale ruimtelijke opgaven. Hierdoor ontstaat zekerheid dat alle opgaven ruimtelijk inpasbaar zijn en de programma's dus ook in onderlinge samenhang zijn uit te voeren. Naast deze ruimtelijke regie per provincie wordt ingezet op een gebiedsgerichte regie voor een aantal regio's (NOVEX) waar duidelijk is dat de nationale opgaven stapelen.

Digitaliserende ruimte (rode balk)

De Europese datastrategie en bijbehorende regulerende maatregelen (waaronder wetgeving) hebben betrekking op ontwikkelingen in de digitaliserende ruimte. Technologische digitale ontwikkelingen zijn onze maatschappij ingrijpend aan het veranderen. In het kader van deze verkenning kunnen als belangrijkste genoemd worden:

1. *Sterke groei van data in digitale vorm*
Administratieve processen (van het doen van een aanvraag voor een vergunning bij een overheidsorganisatie tot het doen van een aankoop bij een private handelaar) worden steeds meer in digitale vorm afgehandeld in plaats van papier.
2. *Sterke groei van data geproduceerd door sensoren (Internet of Things, IoT)*
Ook apparaten met sensoren produceren steeds vaker en meer data (zoals camera's, windmolens, hartslagmeter, auto's enz.).
3. *Toenemende beschikbaarheid van data door toenemende connectiviteit*
Naast de sterke groei is er ook sprake van een toenemende beschikbaarheid van data. Door steeds betere connectiviteit (zowel via vaste als mobiele internetverbindingen) en mobiele apparaten wordt het steeds makkelijker om (in de actualiteit) toegang te krijgen tot die data.

4. Sterke groei van platformen en cloudoplossingen

De opkomst van platformen als middel om op eenvoudige wijze interactie tussen partijen te ondersteunen en cloudoplossingen als middel om op eenvoudige wijze digitale services (applicatie en opslag) te leveren.

Deze ontwikkelingen hebben een sterke groei van globaliserende datadiensten (zowel in positieve als in negatieve zin) tot gevolg gehad. Reguleren van groei is dan ook de kern van de Europese datastrategie.

Digitaliseringsdomein (groene kolom)

Het beleid ten aanzien van digitalisering en data wordt op Europees niveau verwoord in het beleidsprogramma Europa's digitale decennium ([Europe's Digital Decade](#)), wat verder is geconcretiseerd in de Europese Datastrategie ([European Data Strategy](#)). Beide programma's zijn beschreven in hoofdstuk 1 [deelvraag c](#), en ondersteunen de realisatie van de Europese doelen ten aanzien van (onder andere) het ruimtelijkeorderingsbeleid.

Op nationaal niveau wordt (in overeenstemming met het regeerakkoord) invulling gegeven aan de digitaliseringsagenda door de [Werkagenda Waardengedreven Digitaliseren](#). Deze Werkagenda heeft de ambitie dat:

1. Iedereen mee kan doen in het digitale tijdperk;
2. Iedereen de digitale wereld kan vertrouwen;
3. Iedereen regie heeft op het digitale leven;
4. De digitale overheid waardengedreven en open werkt voor iedereen;
5. We de digitale samenleving in het Caribisch deel van het Koninkrijk versterken.

Decentrale overheden gaan een grote rol spelen in het behalen en uitvoeren van de doelen en acties beschreven in de werkagenda. Hierin staat de burger centraal. Het is van belang dat iedereen mee kan doen in de digitale samenleving, zich veilig voelt online en vertrouwen heeft in de digitale wereld, maar ook in het feit dat de overheid zowel digitaal als fysiek functioneert voor én met de burger. Lees [hier](#) meer over de werkagenda.

Zoals aangekondigd in deze werkagenda wordt in de loop van 2023 de Werkagenda Digitale Samenleving ingevuld, waarin de kansen om onze samenleving hoogwaardiger, inclusiever, innovatiever en efficiënter te maken op gebieden zoals onderwijs, volksgezondheid, klimaat, landbouw, voedsel, natuur en mobiliteit uitgewerkt worden. Daarnaast is van belang de visie Zicht op Nederland, waarin de Nationale Geo-Informatie Infrastructuur (NGII) doorontwikkeld wordt tot het toekomstvaste geo-datafundament. Het programma Interbestuurlijke datastrategie ([IBDS](#)) richt zich op het oplossen van maatschappelijke vraagstukken door verantwoord datagebruik door en over de bestuurslagen (rijk, provincies, gemeenten en waterschappen) heen.

Op provinciaal niveau wil het programma Digitalisering van het IPO het digitale vermogen van de gezamenlijke provincies bundelen, versterken en versnellen. Alleen dan kunnen de provincies, samen met hun partners, betekenisvolle maatschappelijke resultaten boeken. Voor de provinciale invulling van de digitaliseringsagenda is recent de Datagedreven Aanpak Integrale Gebiedsplannen (Padding & Bruijn, 2022) opgesteld. Deze aanpak werkt de beleidsdoelstellingen uit de NOVI en Ruimtelijke Ordeningsbrief uit in een digitaliseringsaanpak. Centraal hierin staat (1) het verbeteren van de (data)ondersteuning van de beleidscyclus, (2) het verbeteren van het bestaande datafundament en (3) realiseren van een Ruimtelijke Ordeningsgegevensruimte (RO-dataspace) door verschillende bronnen bij elkaar te brengen. Bij deelvraag f wordt deze aanpak nader toegelicht.

Tevens heeft provincie Noord-Holland een [Geactualiseerde datastrategie 2021-2023](#) opgesteld. In dit document staan voor de provincie Noord-Holland 24 opgaven met hun digitale consequenties beschreven. Keuzes ten aanzien van deze 24 opgaven zijn richtinggevend voor de provincie, gemeenten en waterschappen. Tijdens de workshops werd opgemerkt dat in de huidige situatie de aandacht binnen de provincie vooral gaat naar de afzonderlijke opgaven/sectoren en er nog weinig oriëntatie is op onderlinge relaties tussen opgaven (bijv. wonen, mobiliteit, natuur).

Wetgevingsdomein digitalisering (blauwe kolom)

Ook dit domein is onder te verdelen in een Europees en nationaal niveau⁴. De relaties tussen de niveaus zijn expliciet gemaakt: zo heeft een Europese verordening directe werking en een Richtlijn niet (die moet omgezet worden naar nationale wetgeving). Op Europees niveau staan er meerdere verordeningen en richtlijnen op stapel, die reeds bij deelvraag b zijn beschreven. Belangrijk om te beseffen is echter dat niet alleen aankomende wetgeving, maar ook al reeds in werking zijnde verordeningen van groot belang kunnen zijn. Een belangrijk voorbeeld daarvan is de GDPR (AVG). De tabel hieronder biedt een overzicht van *mogelijk* relevante Europese verordeningen en richtlijnen voor de provincie.

Ook op nationaal niveau is er voor provincies relevante [wetgeving op het gebied van de digitale overheid](#) in ontwikkeling. De planning van nieuwe wetgeving en beleid voor de komende jaren is te vinden in de Agenda Digitale Overheid – NL DIGIbeter. Drie belangrijke wetten op nationaal niveau zijn:

- De **Wet Digitale Overheid** heeft als doel het regelen van het veilig en betrouwbaar kunnen inloggen voor Nederlandse burgers en bedrijven bij de (semi-)overheid. De wet geeft daarnaast regels over informatieveiligheid en privacy en biedt de grondslag om overheidsinstanties te verplichten tot het toepassen van open standaarden. Het

---

⁴ Een inventarisatie van provinciale wet- en/of regelgeving is in deze verkenning buiten beschouwing gelaten.

gebruik van open standaarden zorgt voor meer keuzevrijheid in ICT-leveranciers en het efficiënt en in ketens kunnen werken als één overheid. Lees [hier](#) meer over de voortgang van de Wet Digitale Overheid.

- De **Wet modernisering elektronisch bestuur** zal binnenkort in werking treden. Men gaat uit van inwerkingtreding op 1 januari 2024. Het wetsvoorstel geeft de burger recht om elektronisch berichten aan een bestuursorgaan te zenden op een door het bestuursorgaan bepaalde wijze. Lees [hier](#) meer over de voortgang van de Wet modernisering elektronisch bestuurlijk verkeer.
- De **Algemene Informatiewet** is nog in ontwikkeling. Deze wet beoogt meer samenhang te brengen in de bestaande wet- en regelgeving op het gebied van informatievoorziening en informatiehuishouding. Zo is er aandacht voor rechten van burgers (algemene beginselen van informatieverwerking die de overheid voor burgers moet realiseren), de concrete verplichtingen van de overheid en duidelijke verantwoordelijkheden en bevoegdheden om gericht te kunnen sturen op voorzieningen en standaarden voor de informatiehuishouding en op planning en verantwoording over de toepassing daarvan.

e. Wat zijn op hoofdlijnen de consequenties van deze verordeningen en richtlijnen voor ons, gezien vanuit een oogpunt van onze maatschappelijke opgaven, bedrijfsvoering en relaties met andere overheden, bedrijven, burgers en kennisinstellingen?

In de onder deelvraag d beschreven aanpak leggen we de relatie tussen ruimtelijk beleid, digitaal beleid en wetgeving enerzijds en Europees, nationaal en provinciaal anderzijds. Zoals hiervoor ook al gesteld zijn er inmiddels vele analyses beschikbaar waarin *mogelijke* relaties uitgewerkt zijn. Om invulling te geven aan de beantwoording van deze vraag, hebben we ervoor gekozen om, in aanvulling op de beschikbare analyses, in de tweede workshop de voorgestelde aanpak toe te passen op een concrete casus, te weten de casus Mobiliteit binnen de provincie Noord-Holland.

Deze casus leent zich juist goed voor een nadere beschouwing omdat vanuit Europa hiervoor al geruime tijd wetgeving en andere instrumenten ontwikkeld zijn en ook nog volop in ontwikkeling zijn en de provincie Noord-Holland al zo'n 10 jaar actief is ten aanzien van die relatie tussen provinciale opgave Mobiliteit, digitale ontwikkelingen en (Europese) wetgeving. In het vervolg wordt de casus uitgewerkt aan de hand van het ordeningsmodel.

Beleid t.a.v. mobiliteit (gele kolom)

Op 9 december 2020 publiceerde de Europese Commissie de strategie voor duurzame en slimme mobiliteit. De strategie dient samen met een actieplan van 82 initiatieven de komende jaren als Europees kader voor het toekomstige Europese transport- en

mobiliteitsbeleid. Beide middelen moeten bijdragen aan de Green Deal doelstelling om in 2030 een reductie van 55%, en in 2050 een reductie van 90% van de uitstoot in de transportsector te behalen. De voorstellen zetten in op emissievrije mobiliteit, een modal shift naar spoor en binnenvaart en het optimaal benutten van nieuwe digitale technologieën voor slimme en veilige mobiliteit.

Decentrale overheden spelen een belangrijke rol bij het vormgeven van het Europese vervoersbeleid en het aanbieden van mobiliteitsdiensten en -infrastructuur. Het betreft o.a. het toepassen van digitale oplossingen om een meer geïntegreerde en duurzame mobiliteit op regionaal niveau te realiseren. Lees [hier](#) meer over de mobiliteitsstrategie van de Commissie. Ook binnen het [Huis van de Nederlandse Provincies](#) heeft dit onderwerp alle aandacht.

Ten aanzien van de provinciale opgave Mobiliteit binnen de provincie Noord-Holland starten we bij de maatschappelijke ontwikkelingen en de consequenties voor het beleid: tot 2030 wordt een toename van 184.000 huizen voorzien, 44% groei van het toerisme, 56% extra trips en 40% extra CO-2 uitstoot. Tot nog toe worden veel van deze ontwikkelingen sectoraal aangepakt, maar in mobiliteit komen veel van deze ontwikkelingen samen. Zo dragen de voorziene ontwikkelingen binnen mobiliteit niet bij aan het doel van het kabinet om uiterlijk in 2050 klimaatneutraal te zijn. Een integrale gebiedsgerichte aanpak is daarom gewenst.

Om op een verantwoorde manier om te gaan met de nieuwe uitdagingen voor mobiliteit wil de provincie inzetten op nieuwe mobiliteitsconcepten (zoals elektrificatie, gecombineerd vervoer enz.) en doorstroming-bevorderende maatregelen waarin data een centrale rol spelen.

Beleid t.a.v. digitalisering en data voor mobiliteit (groene kolom)

Deze beleidsdoelen zijn vertaald naar de volgende speerpunten ISA (intelligent speed assistance), Slimme logistiek en Fiets(bewegingen):

- Werkzaamheden (Gepland, Actueel, Evenementen)
- Verkeersmanagement (Incidenten, Restduur incidenten, Regelscenario's verkeerscentrale, Beeldstanden rijkswegen)
- Verkeersbesluiten en vergunningen (Maximumsnelheden, Borden, Data voor logistiek)
- Beheer van objecten (Maximumsnelheden, Dynamische parkeerdata, Statische parkeerdata, (i)VRI).

Per speerpunt is een gedetailleerde inventarisatie van de benodigde data gemaakt (de informatieanalyse, inclusief herkomstanalyse bronnen en stakeholders).

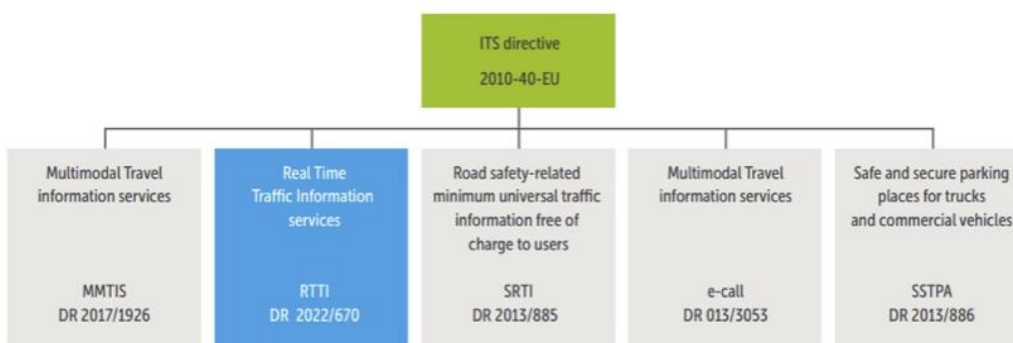
Europese wetgeving t.a.v. mobiliteit (blauwe kolom)

Veel van onderdelen van de informatieanalyse (waaronder soorten data, toegang tot data enz.) worden gereguleerd door Europees beleid en wetgeving. In deze casus blijken (zoals vaak het geval zal zijn) zowel generieke als sectorspecifieke Europese verordeningen en regelingen relevant. In de categorie 'generiek' zijn dit de GDPR, Open Data Directive, Data Governance Act, Data Act en de Digital Markets Act. In de categorie 'specifiek' zijn dit de ITS-richtlijn en de RTTI-verordening. Hieronder wordt deze wetgeving nader toegelicht.

- De **GDPR (AVG)** reguleert de verwerking van persoonsgegevens voor particuliere bedrijven en overheidsinstanties. In de keten van wegbeheerders, iVRI (intelligente verkeersregelinstanties) leveranciers, cloudproviders, serviceproviders en weggebruikers worden gegevens uitgewisseld waarvan sommige mogelijk te herleiden zijn naar personen. Zo worden data uit voertuigen voor file-informatie verzameld door het opkopen van cellulaire informatie (mobiele telefoon). Door gebruik te maken van DPIA's (Data Protection Impact Assessment) en verwerkersovereenkomsten wordt het mogelijk om deze persoonsgegevens op een verantwoorde wijze te gebruiken. Naast data van mobiele telefoons is een ander voorbeeld het gebruikmaken van camerabeelden bij evenementen en wegwerkzaamheden.
- De **Open Data Directive** roept overheden op om zoveel mogelijk eigen data (zoals mobiliteitsdata) toegankelijk te maken voor herbruikbaarheid door derden. Omdat alle wegbeheerders voor deze taak staan, is het efficiënt om dit zoveel mogelijk centraal te organiseren. Dit wordt gedaan door middel van dataportalen zoals onder andere de DOVA, NWB, NPR en NBW. In het Nationaal Dataportaal Wegverkeer (NDW) werken overheden op alle niveaus samen aan het inwinnen, combineren, opslaan en distribueren van mobiliteitsdata. De NDW beheert het recent gestarte Nationaal Toegangspunt Mobiliteitsdata (NTM), een online toegangspunt waar al deze verschillende dataportalen worden samengebracht. Een belangrijk punt van aandacht is de kosten die overheden maken om hun data openbaar aan te bieden. Het aanbieden van data is namelijk behoorlijk prijzig. Zeker wanneer overheden gebruikmaken van data van derden. Bij de aankoop vragen leveranciers daar de hoofdprijs voor, aangezien ze het maar één keer kunnen verkopen omdat de overheid de data vervolgens openbaar gaat maken. De vraag rijst: kunnen overheden hier niet iets voor terugvragen?
- De **Data Governance Act (DGA)** reguleert onder meer de data-uitwisseling tussen partijen. Een relevant voorbeeld binnen mobiliteit is de uitwisseling van verkeersscenario's. Bij wegwerkzaamheden zou een overheid het verkeer het liefst via een specifieke route willen omleiden. Als echter Google Maps een andere route voorschrijft, zorgt dit voor problemen. Om dit beter te regelen zijn neutrale dataplatforms zoals Socrates of AMDEX voor de uitwisseling van gegevens tussen overheden en serviceproviders kansrijk. Een belangrijk punt van aandacht is de nog

bestaande onzekerheid over eigenaren van data. Wanneer bijvoorbeeld een voertuig data genereert, is dit dan data van de fabrikant of van de gebruiker?

- De **Data Act** reguleert het eigenaarschap en gebruik van door de gebruiker geproduceerde data. Zo kan data uit voertuigen gebruikt worden als input voor gegevensapps. Een voorbeeld is de samenwerking 'Safety Priority Services' (SPS). Hierbij combineren private en publieke partijen hun gegevens, zodat gebruikers kunnen worden gewaarschuwd wanneer er een voertuig met zwaailicht en sirene nadert. De melding vertelt dan welk voertuig eraan komt en van welke kant. Ook hierbij speelt net als bij de DGA de vraag: van wie is de data?
- De **Digital Markets Act (DMA)** reguleert serviceproviders, zoals van navigatiesystemen, reisapps en parkeerapps. Hierbij wordt gestreefd naar een gelijk speelveld, door ook starters en scale-ups mee te nemen in de voorloperspositie. De provincie speelt hier ook een rol met eigen projecten zoals Scale-Up. Een belangrijke punt van aandacht is de wederkerigheid: hebben ze ons wel echt nodig en wat kunnen we ervoor terugkrijgen? Daarnaast is er de verleiding om met de 'grote jongens' mee te doen, waardoor het instrumentarium om monopolies te voorkomen uit het zicht kan raken. Dit kan niet op lokaal of provinciaal worden geregeld, maar wel op een hoger niveau zoals nationaal of Europees.
- De **ITS-richtlijn** legt regels en algemene voorwaarden vast voor de invoering van Intelligente Transportsystemen (ITS) in lidstaten van de Europese Unie. Een intelligent vervoerssysteem is een systeem waarin communicatie- en informatietechnologie toegepast wordt voor wegvervoer, -infrastructuur, -voertuigen en -gebruikers. Lees hier meer over de ITS-richtlijn.
- De **RTTI-verordening** is een nadere uitwerking van de ITS-richtlijn. Hierin worden lidstaten die een ITS opstellen verplicht om een nationaal toegangspunt daarvoor op te zetten. Dit toegangspunt moet gebruikers toegang geven tot infrastructuurgegevens, gegevens over verkeersregelingen en -beperkingen, gegevens over de toestand van het netwerk en het momentele gebruik van het netwerk. Ook lokale en regionale overheden moeten deze gegevens verstrekken, en moeten dus aangesloten zijn bij het NTM. Lees hier meer over de gedelegeerde RTTI-verordening.

Figuur 3: Overzicht ITS-richtlijn

Deze casus geeft inzichten en ervaringen in de relatie tussen ruimtelijk beleid, digitaal beleid en wetgeving enerzijds en Europees, nationaal en provinciaal anderzijds:

- Betere informatie naar inwoners en bezoekers.
- Digitalisering heeft een hele andere dynamiek tot stand gebracht, bv. online bestellen, toename pakketbezorging en leegstand winkels.
- Mensen en systemen (bv. auto's) die steeds meer vertrouwen op digitale informatie.
- Digitale innovaties bieden kansen om onze opgaven te realiseren, bv.: Uitstoot verkeer verminderen door thuiswerken.
- Schaarse ruimte beter benutten door Mobility as a Service (MaaS).
- Automatisering voertuigen om verkeersveiligheid te vergroten.
- Overheid heeft niet (meer) het monopolie op informatievoorziening.
- Vraagstukken digitalisering spelen op alle niveaus (lokaal, regionaal, nationaal, Europees en mondiaal).
- Door aan te sluiten bij gezamenlijke initiatieven in het kader van bovengenoemd Europees beleid en wetgeving (zoals Nationale dataportalen, Nationaal Toegangspunt Mobiliteit (NTM), de Data top 15 en de Standaardisatie communicatieprotocollen) is het mogelijk geworden om efficiënt en effectief invulling te geven aan de informatievraag.
- Ook is door deze aanpak duidelijk geworden waar de hiaten zitten en waar nog behoefte aan nadere invulling/beïnvloeding richting de Europese wetgever bestaat. Twee vragen zijn met name belangrijk. Allereerst de wederkerigheid, wie draait op voor de kosten? Ten tweede data-eigendom, wie is eigenaar van welke data?

Op grond van deze verkenning kunnen als consequenties voor de provincie genoemd worden:

1. Digitalisering en data biedt kansen om de realisatie van de provinciale opgave voor mobiliteit te ondersteunen;
2. Verdere digitalisering en het gebruik van data is niet eenvoudig te realiseren (in tijd, geld en middelen);
3. Om optimaal gebruik te kunnen maken van de mogelijkheden is samenwerking met andere partijen (zowel publieke als private) noodzakelijk;
4. De huidige knelpunten zoals kosten en data-eigendom vragen nog aandacht op zowel nationaal als Europees niveau;
5. Huidige aanpak is nog te veel gericht op de individuele provinciale opgave en nog te weinig op de integrale gebiedsgerichte doelstelling.

f. Voor zover er nu al iets over te zeggen valt: hoe zou de implementatie van deze verordeningen en richtlijnen er gedurende de vier jaar van de nieuwe coalitieperiode, idealiter uit kunnen zien? Welke onzekerheden zijn hierbij nog aan de orde?

Om deze vraag te kunnen beantwoorden, is in de eerste workshop een inventarisatie gedaan van de huidige kansen en bedreigingen die deelnemers signaleren in het kader van verdere digitalisering en het gebruik van data voor de provincie Noord-Holland. Immers, de relevante Europese wetgeving heeft betrekking op die digitalisering en het gebruik van data. Deze inventarisatie geeft daarmee richting aan keuzes in activiteiten ten behoeve van de implementatie voor de komende vier jaar van deze verordeningen en richtlijnen.

Op basis van de reacties uit de inventarisatie maken we onderscheid in drie categorieën, te weten (1) kansen en bedreigingen die gerelateerd zijn aan de data en digitalisering zelf, (2) kansen en bedreigingen die gerelateerd zijn aan de organisatie en (3) kansen en bedreigingen die gerelateerd zijn aan de wetgeving. In [bijlage A](#) is een overzicht te vinden van de genoemde kansen en bedreigingen uit de eerste workshop.

Aanbevelingen

Het overzicht van kansen en bedreigingen is door de deelnemers genoemd in het kader van digitalisering en het gebruik van data, e.e.a. naar aanleiding van de implementatie van de relevante Europese wetgeving. Deze implementatie ziet er dan idealiter zo uit dat kansen benut worden en bedreigingen geminimaliseerd. Hieruit kunnen de volgende aanbevelingen afgeleid worden:

1. Zet in op een hoogwaardig datafundament
2. Gebiedsgerichte aanpak vereist samenwerking over domeinen en organisaties heen om ruimtelijke puzzel met bijbehorende informatievraag te leggen: zet in op die samenwerking
3. Versterk de verbinding met nationale en Europese ontwikkelingen
4. Europese wetgeving legt verplichtingen op aan provincies in de rol van bronhouder van data, maar er ontstaan ook kansen om als gebruiker van data de eigen provinciale opgaven nog beter te kunnen realiseren
5. De nieuwe integrale gebiedsgerichte aanpak vereist een andere manier van samenwerking: digitalisering en data kunnen daarbij sterke *enablers* zijn

Datagedreven Aanpak Integrale Gebiedsplannen

Bovenstaande aanbevelingen hebben betrekking op digitalisering en de inzet van data per ondersteuning van provinciale opgaven. De onder deelvraag d genoemde Datagedreven Aanpak Integrale Gebiedsplannen (december 2022, niet gepubliceerd) werkt de

beleidsdoelstellingen uit de NOVI en Ruimtelijke Ordeningsbrief uit in een digitaliseringsaanpak. Centraal hierin staat (1) het verbeteren van de (data)ondersteuning van de beleidscyclus, (2) het verbeteren van het bestaande datafundament en (3) realiseren van een Ruimtelijke Ordeningsgegevensruimte (dataspace) door verschillende bronnen bij elkaar te brengen.

Datagedreven Aanpak Integrale Gebiedsplannen richt zich voornamelijk op het onderdeel informatievoorziening ter ondersteuning van de realisatie van de integrale provinciale opgaven, maar noemt ook enkele (organisatorische) aspecten van de veranderende werkwijze die gebiedsgericht werken met zich meebrengt. Voor de inrichting van de informatievoorziening zelf ("het datastuk") geeft het zeer bruikbare handvatten. De voorgestelde aanpak bestaat uit de volgende stappen:

1. Data op orde

Een veelheid aan databronnen worden gebruikt bij het maken van gebiedsplannen. Een deel daarvan is landelijk beschikbaar. Een ander deel komt voort uit de data die provincies zelf hebben verzameld over hun gebieden, of van gebiedspartners, instellingen, bedrijven en burgers. Door deze data - mits ze voldoen aan bepaalde eisen - bij elkaar te brengen ontstaat een RO-dataspace als onderdeel van de kennisautoriteit RO die de provincie, als onderdeel van de overheid, wil zijn.

2. Vergelijkbare gebiedsplannen met data en visualisatie

Het streven is om gebiedsplannen vergelijkbaar te maken op landelijk niveau. De vraag is welke generieke informatiekundige generieke eisen gesteld kunnen of moeten worden gesteld aan gebiedsplannen om dat te bewerkstelligen

3. In participatie met de omgeving werken aan het datafundament

Gebiedsplannen maken we samen, in interactie met alle relevante gebiedspartners en burgers. Deze interactie is in een aantal stappen weergegeven in een innovatieleercyclus. Door deze bewust met een aantal use-cases te doorlopen ontstaan leerervaringen die betekenis hebben voor de inzet van data en instrumenten tijdens het samenwerkingsproces

4. Afgestemde monitoringsfunctionaliteit

Het is van belang om gedurende de hele beleidscyclus te kunnen beschikken over een monitoringsfunctionaliteit, zodat (bij)gestuurd kan worden. Dat geldt voor het Rijk, en ook voor de provincies en medeoverheden. Provincies streven naar een uniforme monitoringsfunctionaliteit.

3. Proactieve houding & lobby

- g. Waar ligt in de sfeer van een gezamenlijke lobby met andere provincies nog ruimte voor beïnvloeding? En waar is deze ruimte zinvol met het oog op de bij vraag d. genoemde relevantie?

Onderdeel van de beantwoording van deze vraag is de vraag hoe die lobby richting Brussel eigenlijk werkt. Tijdens de workshop hebben een aantal collega's met ervaring in Brussel (de 'lobbyisten') verteld over hun ervaringen met de samenwerking tussen provincie en Brussel. Hieruit kwam het volgende naar voren.

Geschat wordt dat er in Brussel tenminste 25.000 lobbyisten (zowel vanuit de publieke als de private sector) werkzaam zijn om de belangen van hun opdrachtgevers te behartigen. Vanuit alle lagen van de publieke sector (rijk, provincie, gemeenten, waterschap enz.) zijn directe contacten met 'Brussel'. Brussel is groot, maar eigenlijk ook klein. Door te zoeken naar die mensen die van invloed zijn op jouw onderwerp, is heel gerichte beïnvloeding mogelijk. Centraal daarin staat (vanzelfsprekend) het opbouwen van het juiste netwerk. Door het grote aantal lobbyisten is het belangrijk om samen te werken en allianties te vormen zodat de kans op succesvolle beïnvloeding zo groot mogelijk wordt.

Om als provincie succesvol te kunnen zijn in de beïnvloeding richting Europese ontwikkelingen is, naast onderlinge samenwerking richting Brussel, verbinding tussen de provincie en de lobbyist essentieel. Deze verbinding werkt twee kanten op: (1) van lobbyist naar provincie en (2) van provincie naar lobbyist.

1. Van lobbyist naar provincie

Europese strategieën (zowel meer generieke als sectorale) geven inzicht in richting en stappen, waaronder nog te ontwerpen wetgeving en andere beleidsmaatregelen. Deze ontwikkelingen worden geanalyseerd en gecommuniceerd met de achterban. Voor de provincies speelt het [Huis van de Nederlandse Provincies \(HNP\)](#) maar ook het KED hierin een belangrijke rol. Ontwikkelingen zijn dus veelal voorspelbaar en bekend reeds lang voordat ze tot wetgeving uitgewerkt zijn. In een vroeg stadium kunnen ze door de provincie beoordeeld worden en waar nodig tot provinciale acties leiden (bijvoorbeeld herprioritering van bestaande activiteiten).

2. Van provincie naar lobbyist

Als op basis van bovengenoemde analyse blijkt dat er provinciale belangen zijn die in Brussel onder de aandacht gebracht moeten worden, dan helpen lobbyisten dit te organiseren. Samenwerking met andere belanghebbenden en het vormen van allianties is meestal het uitgangspunt. Inzicht in de eigen provinciale belangen is hierin cruciaal:

welke provinciale doelen moeten bereikt worden, wat is hiervoor nodig om vervolgens vast te stellen wat Brussel hierin kan betekenen voor de provincie?

Ten aanzien van de visie op de fysieke omgeving wordt opgemerkt dat de huidige Europese visie een integrale visie is (mobiliteit, landbouw, milieu enz.) waar digitalisering en data onlosmakelijk onderdeel van uitmaken. Zo wordt de Groene en digitale aanpak helemaal samengenomen en komt er binnenkort een voorstel over digitalisering van de energiemarkt. Waar voorheen digitaal heel randvoorwaardelijk was, is het nu steeds meer een integraal onderdeel van de oplossing. Hierin past ook de ontwikkeling van dataspace's: deze kunnen helpen om integraal te kunnen gaan *werken*. Wat je nu vaak ziet is namelijk dat de plannen wel integraal zijn, maar de uitwerking en het werken vaak sectoraal.

Tot slot:

1. Wees je ervan bewust dat de EU een vierde bestuurslaag is. We zijn er onderdeel van, dus doe mee!
2. Creëer BEWUSTZIJN want ieder project heeft een Europese component. Weet vervolgens je provincievertegenwoordiger in het HNP te vinden.
3. Europese ontwikkelingen zijn zichtbaar en voorspelbaar. We hoeven ons dus niet te laten verrassen.
4. Kijk niet alleen binnen provincies, maar ook naar andere partijen (provincies)! Dan waar mogelijk samen oppakken.
5. Frappez toujours: blijf de Europese boodschap herhalen. Blijf volhouden.

In podcastaflevering 340 van [Betrouwbare Bronnen](#) worden vijf misverstanden over Europa toegelicht.

Waar is nog ruimte voor beïnvloeding?

Ten aanzien van de vraag waar nog ruimte voor beïnvloeding is, maken we gebruik van een eerdere analyse van de VNG (2023). Die analyse is een momentopname. Zo zijn de DGA, DMA en DSA inmiddels van kracht (zie tabel 3). Voor een actueel overzicht wordt verwezen naar de interactieve [Tijlijn Digitalisering](#) van het KED. In deze interactieve tijlijn is alle relevante wet- en regelgeving op een rijtje gezet. Zo kun je in één oogopslag zowel de al geldende regels vinden, als de voorstellen die zich nog in de onderhandelingsfase bevinden.

Tabel 2: Status wetgeving (VNG, 2023)

In Force and applicable	Soon applicable	Under Initiative or proposal
<ul style="list-style-type: none"> • GDPR • e-Privacy Directive • Cybersecurity Act • NIS Directive (+Digital Service Providers Regulation) • Open Data Directive • Single Digital Gateway (some provisions) • Whistleblowing Directive (some provisions) • e-IDAS • Payment Services Directive 2 (+ Regulation on Technical Standards) • 5th Anti-Money Laundering Directives • UAM: Regulation on UAS & on operation of UA* • E-Commerce Directive and Consumers Directives (some) • P2B Regulation 	<ul style="list-style-type: none"> • Single Digital Gateway (some provisions) • Whistleblowing Directive (some provisions) • UAM: Regulations on the U-Space • Consumer protection: <ul style="list-style-type: none"> - Directive on contracts for the supply of digital content and digital services - Directive on sales of goods - Directive on Representative Actions - Directive in better enforcement and modernisation of consumer protection. 	<ul style="list-style-type: none"> • ePrivacy Regulation • NIS 2 Directive • Delegated Regulation on the security of Internet-connected devices • Data Governance Act • Data Act • European Health Data Space • AI act • Civil liability – Digital Age & AI • eIDAS 2.0 • Anti-Money Laundering Directive 6th • Digital Services Act • Digital Markets Act • Transparency & targeting of political advertising

Hierbij geldt dat de rechter kolom (under initiative or proposal) een overzicht geeft in de regelgeving die nog in ontwikkeling is. Hier ligt dus nog (beperkte) ruimte voor beïnvloeding. Wat hierin zinvol is, is afhankelijk van de beantwoording van vraag d.

Tabel 3: Overzicht Europese digitale wetten in de tijd (VNG, 2023)

Wet	Jaar publicatie voorstel	Jaar van kracht	Jaar van kracht, geschat	Jaar ingaan verplichting	Jaar ingaan verplichting geschat
DGA		2022		2023	
DA	2022	onbekend		onbekend	
ePrivacy verordening					
Open data richtlijn		2019		2021	
Europese digitale identiteit verordening	2021		2023		2025
SDG		2018		2023	
AI-act	2021		2023		2025
Data ruimten	2020	nvt		nvt	
NIS2		2023		2024	
Urban air mobility		2021		2023	
DSA		2022		2024	
DMA		2022		2023	
Cyberbeveiligingsverordening		2019		2022	

h. Welke voorbereidingen kunnen wij nu al treffen?

In de derde workshop hebben deelnemers gediscussieerd over de vraag welke stappen nu gezet zouden moeten worden om volgens de nieuwe integrale gebiedsgerichte aanpak (inclusief digitalisering en data en de verbinding met de Europese ontwikkelingen) binnen de provincie Noord-Holland te gaan werken. In [bijlage A](#) wordt per punt een samenvatting van de inbreng gegeven. Dit heeft geleid tot het volgende voorstel:

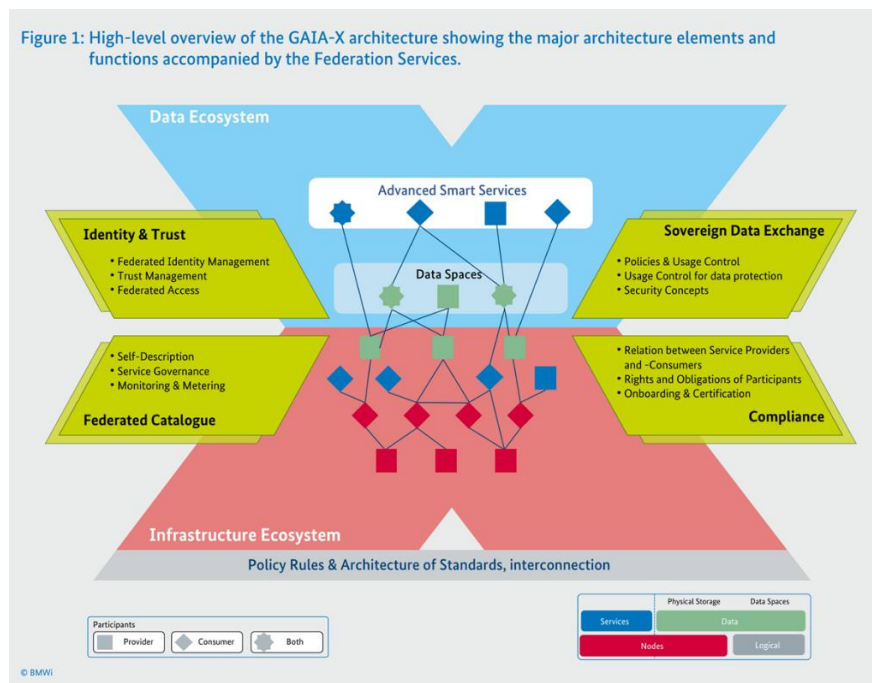
1. Creëer draagvlak bij politiek en ambtelijke leiding
2. Stimuleer bewustwording bij medewerkers
3. Stel een integrale agenda op aan de hand van thema's in samenleving, coalitieakkoord en met EU-ambities als leidraad
4. Vind partners en organiseer het netwerk
5. Maak verbinding met de ontwikkelingen in de EU (belangenbehartiging)

i. Wat is de relatie van deze Europese verordeningen en richtlijnen met het onderwerp 'datadelen'?

De onder deelvraag b weergegeven opsomming van relevante EU-wetgeving heeft op de een of andere wijze te maken met het reguleren van data en datadelen (bronnen, interoperabiliteit, betrokken partijen, voorwaarden voor toegang/delen enz. enz.). Datadelen raakt alle lagen van het [vijflaagsmodel](#) van de NORA, ook als dat op Europees niveau gebeurt. In aanvulling op wat hiervoor al beschreven is, worden de volgende relevante ontwikkelingen uitgelicht: Nederlandse API-strategie, GAIA-X, Federatief Datastelsel, Data ruimte en High Value Datasets.

In het kader van het datadelen binnen de Nederlandse overheid is recent de [API-strategie van de overheid](#) ontwikkeld. Hierin wordt voor de Nederlandse overheidsorganisatie beschreven hoe en volgens welke standaarden bronontsluiting middels API's gerealiseerd dient te worden.

Een belangrijke ontwikkeling in het delen van gegevens in Europees verband is [GAIA-X](#) (gestart in 2020). Het [Duits-Franse GAIA-X-initiatief](#) richt zich op het realiseren van een pan-Europese 'federatieve data infrastructuur'. Omdat die in belangrijke mate moet gaan steunen op onderling verbonden clouddiensten wordt GAIA-X ook gezien als een belangrijk vehikel om veilige Europese cloudvoorzieningen te realiseren. Vanuit Nederland is Normcommissie ([NEM](#)) hierbij betrokken. In de [GAIA-X architectuur](#) (2020) en [verdere uitwerking](#) (2021) wordt het onderstaand model uitgewerkt, waarbij wordt ingezet op een Europees federatief model op de onderdelen Identity en trust, Woordenboek, Soevereine Gegevensuitwisseling en Compliance (Figuur 3).

Figuur 4: Overzicht GAIA-X architectuur

De visie op de **doorontwikkeling van het stelsel van basisregistraties** tot een gevirtualiseerd *Federatief Datastelsel* als onderdeel van een Europees Federatief Datastelsel en de Interbestuurlijke Datastrategie (IBDS) sluit naadloos op deze ontwikkeling aan:

“Het hiervoor genoemde doel van onderlinge verbonden stelsels kan worden gerealiseerd door het huidige stelsel van 10 basisregistraties verder te ontwikkelen tot een stelsel waarin steeds meer partijen samenwerken om hun sectorale basisdata op de stelselmanier te ontsluiten, dus met waarborgen voor het vertrouwen bij burgers, afnemers en data aanbieders. Hiermee groeit het stelsel van basisregistraties uit tot een bredere nationale datafederatie van hoogwaardige databronnen die daartoe gerechtigde gebruikers flexibel, naar behoefte, kunnen toepassen en die op Europees niveau aansluiting biedt op soortgelijke stelsels van andere landen.”

“De NL-datafederatie is geen IT-systeem en geen datapakhuis, maar een virtuele dataverzameling waarbij op registratieniveau of op sectorniveau het lokale aanbod volgens het principe van “data bij de bron” binnen het federatieve stelsel wordt ontsloten. Daarbij zorgt het adopteren van stelselafspraken, stelselstandaarden en stelselfuncties in combinatie met het toepassen van dezelfde identificerende gegevens/koppelsleutels ervoor dat individuele databronnen een datastelsel worden en dat data tussen de op het NL-datafederatie aangesloten partijen kan stromen. Van deze federatie kunnen zowel private als publieke databronnen deel uitmaken.” (Toekomstbeeld Stelsel van Basisregistraties v08c, p. 3 e.v.).

In de Europese Datastrategie en de DGA wordt het begrip Europese en sectorale dataruimte (dataspace) geïntroduceerd. De Europese dataruimte geeft bedrijven in de EU de

mogelijkheid om voort te bouwen op de schaal van de interne markt. Gemeenschappelijke Europese regels en efficiënte handhavingmechanismen moeten ervoor zorgen dat:

- binnen de EU en tussen sectoren ongehinderd dataverkeer mogelijk is;
- de Europese regels en waarden, met name die ter bescherming van persoonsgegevens, consumenten en mededinging, volledig in acht genomen worden;
- de regels voor de toegang tot en het gebruik van gegevens eerlijk, praktisch en duidelijk zijn en dat er duidelijke en betrouwbare mechanismen voor data-governance bestaan; het internationale dataverkeer open maar assertief en in lijn met de Europese waarden wordt benaderd.

De hier genoemde stappen voor datatoegang moeten worden aangevuld met een bredere industriële strategie voor de data-agile economie. Dataruimtes moeten zorgen voor een ecosysteem (van bedrijven, maatschappelijke organisaties en particulieren) waarin nieuwe producten en diensten op basis van meer toegankelijke data kunnen ontstaan.

Hoewel data belangrijk zijn voor alle sectoren van de economie en de samenleving, heeft elk domein zijn eigen kenmerken en ontwikkelen niet alle sectoren zich even snel. Daarom moeten sectoroverschrijdende acties voor een Europese dataruimte vergezeld gaan van de ontwikkeling van sectorspecifieke dataruimtes op strategische gebieden zoals in de maakindustrie, de landbouw, de zorg en het vervoer.

De volgende 9 Europese dataruimtes worden onderkend, voor:

1. **Industriële data:** om het concurrentievermogen en de prestaties van de EU-industrie te ondersteunen zodat de potentiële waarde van het gebruik van niet-persoonsgebonden data in de maakindustrie kan worden benut (geraamd op 1,5 biljoen euro in 2027);
2. **Green Deal:** om het enorme potentieel van data in te zetten voor prioritaire acties binnen de Green Deal inzake klimaatverandering, circulaire economie, nulvervuiling, biodiversiteit, ontbossing en naleving van de voorschriften. De initiatieven „GreenData4All” en ‘Destination Earth’ (een digitale tweeling van de aarde) zullen zorgen voor concrete acties;
3. **Mobiliteitsdata:** om Europa een koppositie te geven in de ontwikkeling van een intelligent vervoerssysteem, met inbegrip van geconnecteerde auto’s en andere vervoermiddelen. In die dataruimte moeten data uit bestaande en toekomstige vervoers- en mobiliteitsdatabases ontsloten, gebundeld en benut worden;
4. **Gezondheidsdata:** essentieel voor vooruitgang inzake de preventie, opsporing en genezing van ziekten en voor geïnformeerde, empirisch onderbouwde beslissingen om de toegankelijkheid, doeltreffendheid en duurzaamheid van de gezondheidszorgstelsels te verbeteren (voorbeeld [*Europese ruimte voor gezondheidsgegevens*](#));

5. **Financiële data:** om door een betere datadeling innovatie, markttransparantie, duurzame financiering, toegang tot financiering voor Europese bedrijven en een meer geïntegreerde markt te stimuleren;
6. **Energiedata:** om te bevorderen dat data sectoroverschrijdend worden uitgewisseld op een veilige en betrouwbare manier waarbij de consument centraal staat, omdat dit innovatie en het koolstofarm maken van het energiesysteem bevordert;
7. **Landbouwdata:** ter bevordering van de duurzaamheid en het concurrentievermogen van de landbouwsector door de verwerking en analyse van productie- en andere gegevens zodat landbouwbedrijven nauwkeuriger en efficiënter kunnen produceren;
8. **Overheidsdiensten:** voor meer transparantie en verantwoordingsplicht van de overheidsuitgaven, betere uitgaven, meer corruptiebestrijding zowel op EU- als nationaal niveau, betere rechtshandhaving, ondersteuning van de uitvoering van het EU-recht, en innovatieve 'gov tech'-, 'reg tech'- en 'legal tech'-toepassingen ten behoeve van allerlei diensten van openbaar belang;
9. **Vaardighedendata:** om de verschillen tussen het onderwijs- en opleidingsaanbod enerzijds, en de vraag op de arbeidsmarkt anderzijds te verkleinen.

High-value datasets

Een andere ontwikkeling in het kader van het delen van data is de introductie van de High-value datasets, e.e.a. in het kader van de Open Data Richtlijn (2019/1024).

Een *High-value dataset* wordt in art. 2 lid 10 gedefinieerd als: *documenten⁵ waarvan het hergebruik belangrijke voordelen biedt voor de samenleving, het milieu en de economie, met name vanwege hun geschiktheid voor het ontwikkelen van diensten met toegevoegde waarde en van toepassingen, en voor het scheppen van nieuwe, hoogwaardige en fatsoenlijke banen, en vanwege het aantal potentiële begunstigden van op basis van die datasets ontwikkelde diensten of toepassingen met toegevoegde waarde.*

Artikel 5 lid 8 stelt vervolgens dat: *de hoogwaardige datasets, waarvan de lijst wordt vastgesteld overeenkomstig artikel 14, lid 1, worden in een machinaal leesbaar formaat voor hergebruik beschikbaar gesteld via API's en, in voorkomend geval, in de vorm van een bulksgewijze download.*

Nadere uitwerking op Europees niveau van High-value datasets is [hier](#) te vinden. Ook op [nationaal](#) en [provinciaal](#) niveau is inmiddels een start gemaakt met nadere uitwerking. Een recente analyse van de stand van zaken is [hier](#) te vinden.

---

⁵ Waarbij onder een document wordt verstaan: eender welke inhoud, ongeacht het medium (op papier of in elektronische vorm of als geluids-, beeld- of audiovisuele opname).

A decorative graphic consisting of white lines and dots. A vertical line starts at the top left, goes down, then right, then down again, ending in a small white circle. A horizontal line starts from the top right and goes left, meeting the vertical line. Another horizontal line starts from the top left and goes right, meeting the vertical line. A small white circle is at the end of this horizontal line.

DEEL III

Aanbevelingen

A decorative graphic consisting of a horizontal white line starting from the left edge and ending in a small white circle.A decorative graphic consisting of a horizontal white line starting from the left edge and ending in a small white circle.

Deel III: Aanbevelingen

Op basis van de drie lijnen uit deel II van het rapport doen we de volgende aanbevelingen aan de provincie:

Overzicht Europese verordeningen en richtlijnen

- Bereid je als provincie voor op aankomende of onlangs aangenomen Europese wetgeving met betrekking tot data en digitalisering. De belangrijkste verordeningen en richtlijnen in dit kader en de geschatte jaartallen waarin ze van kracht worden of zijn geworden, zijn de ePrivacy Regulation (~2024), eIDAS 2.0 Regulation (~2023), Single Digital Gateway (2018), Open Data Richtlijn (2021), Data Governance Act (~2023), Data Act (~2024), AI Act (~2023), Digital Markets Act (2022) en Digital Services Act (~2024).
- Laat je bij vragen over Europese verordeningen en richtlijnen ondersteunen door het Kenniscentrum Europa Decentraal (KED). Zij informeren en adviseren zowel centrale en decentrale overheden over het recht en beleid van de Europese Unie.

Impact op de provincie

- Bepaal voor elk van de grote opgaven (integrale gebiedsplannen, wonen, energie en klimaat, stikstof, mobiliteit) wat de provinciale informatiepositie is. Vanuit deze positie start je met het kijken naar de kansen die Europese regelgeving biedt voor het realiseren van deze opgaven. De casus Mobiliteit zoals beschreven in deel II kan daarbij als inspiratie dienen.
- Doe dit als provincie niet alléén, maar samen! Dat wil zeggen, interbestuurlijk, met andere provincies en eventueel andere departementen en gemeenten.
- Mogelijk zijn er ook dossiers waarbij Europese wetgeving kansen biedt voor één enkele provincie, zoals mogelijk Schiphol of Tata voor de provincie Noord-Holland. Handel hier echter ook niet solo, maar zoek de verbinding met andere overheden, het bedrijfsleven en kennisinstellingen.
- Neem de recent opgestelde Datagedreven Aanpak Integrale Gebiedsplannen als uitgangspunt voor de inrichting van de informatievoorziening voor de integrale gebiedsgerichte aanpak.

Proactieve houding en lobby

- Laat je als provincie niet verrassen. Zoek daarom de verbinding met de lobbyisten van het Huis van de Nederlandse Provincies (HNP). Het HNP vervult als vooruitgeschoven post een signalerende functie en is een platform voor de gezamenlijke belangenbehartiging van de provincies en het IPO in Brussel.
- Stel lobby-prioriteiten. Als provincie is het niet mogelijk om alles zelf te doen, sluit daarom ook op dit vlak aan bij gemeenschappelijke initiatieven.

Bibliografie

Geannoteerde bibliografie van
gebruikte bronnen in deze verkenning

Geannoteerde bibliografie

CROW. (2022, februari). *Real Time Traffic Information. Een duiding van de nieuwe RTTI gedelegeerde verordening voor wegbeheerders*. Geraadpleegd van https://www.crow.nl/downloads/pdf/verkeer-en-vervoer/verkeersmanagement/d397_real-time-traffic-information_nl.aspx

Deze publicatie van CROW, een onafhankelijke kennisorganisatie zonder winstoogmerk, beschrijft de nieuwe RTTI gedelegeerde verordening voor wegbeheerders. Hierin wordt de strekking, de relevantie voor wegbeheerders, de scope van het netwerk en de ingangstermijn van de gereviseerde RTTI gedelegeerde verordening toegelicht.

De Jonge, H. (2022, 17 mei). Nationale regie in de ruimtelijke ordening [Kamerbrief]. Geraadpleegd van <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2022/05/17/kamerbrief-over-nationale-regie-in-de-ruimtelijke-ordening>

In deze kamerbrief van minister De Jonge worden de ambities en aanpak beschreven ten aanzien van de nationale regie en de rol van provincies. Er wordt aangegeven dat nationale keuzes gemaakt worden in nationale programma's die daarmee structurend en richtinggevend zijn. Regie op de realisatie komt bij de provincies te liggen.

EUR-Lex. (z.d.). Over EUR-Lex. Geraadpleegd van <https://eur-lex.europa.eu/content/welcome/about.html?locale=nl>

EUR-Lex is dé website voor EU-recht. Het is de officiële en meest complete verzameling juridische documenten van de EU. EUR-Lex is beschikbaar in alle 24 officiële talen van de EU en wordt dagelijks bijgewerkt.

Europese Commissie. (z.d.). *Europa's digitale decennium: doelstellingen voor 2030*. Geraadpleegd van https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/europes-digital-decade-digital-targets-2030_nl

Het beleidsprogramma voor Europa's digitale decennium wordt op deze pagina uitgelegd en beschreven. Ook zijn de officiële stukken t.a.v. dit beleid te vinden op deze pagina.

Europese Commissie. (z.d.). *Europese datastrategie. De EU als pionier en rolmodel voor een maatschappij waarin data domineren*. Geraadpleegd van https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/european-data-strategy_nl

De Europese datastrategie wordt op deze pagina uitgelegd en beschreven. Ook zijn de officiële stukken t.a.v. dit beleid te vinden op deze pagina.

Europese Commissie. (z.d.). *Een Europese Green Deal. Het eerste klimaatneutrale continent worden*. Geraadpleegd van https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_nl

Het antwoord van de Europese Commissie op klimaatverandering en milieu-aantasting worden beschreven in de Europese Green Deal. Op deze pagina wordt dit beleid uitgebreid beschreven.

Geonovum. (2023, 21 februari). *Handreiking EU Informatie m.b.t. digitale en data-strategie*. Geonovum Handreiking. Geraadpleegd van https://geonovum.github.io/eu_regelingen_datastrategie/

Deze handreiking van Geonovum bevat informatie over de aankomende Europese Verordeningen en Richtlijnen rond de Digitale Strategie en de Data Strategie. De informatie is onder andere bedoeld voor overheden die data houden.

Hiemstra, J., & De Vries, J. (2022, 7 februari). *Rol in de (digitaliserende) ruimte. Welke rol provincies kunnen pakken in een digitaliserende wereld*. [Ongepubliceerde presentatie].

In dit advies van Hiemstra & De Vries wordt beschreven welke rol provincies kunnen pakken in een digitaliserende wereld.

KED. (2023, maart). *Digitalisering: onderzoek naar de behoeften van decentrale overheden*. Geraadpleegd van <https://europadecentraal.nl/wp-content/uploads/2023/03/Rapport-.pdf>

Het KED helpt decentrale overheden bij te staan bij vragen over het recht en beleid van de Europese Unie. In dit rapport is onderzocht welke dienstverlening decentrale overheden zou helpen om de vertaalslag van Europese beleidsvoorstellen omtrent digitalisering naar de eigen beleidsaanpak te maken.

KED. (z.d.). *Tijdlĳn Digitalisering* Kenniscentrum Europa Decentraal. Geraadpleegd van <https://europadecentraal.nl/tijdlĳn-digitalisering/>

Op deze pagina van het KED is een interactieve tijdlĳn te vinden met alle relevante wet- en regelgeving.

Ministerie van BZK. (2020, 11 september). *Nationale Omgevingsvisie. Duurzaam perspectief voor onze leefomgeving*. Geraadpleegd van <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/omgevingswet/nationale-omgevingsvisie>

In de Nationale Omgevingsvisie (NOVI), onderdeel van de nieuwe Omgevingswet, geeft het Rijk een langetermĳnvisie op de toekomst en de ontwikkeling van de leefomgeving in Nederland.

Padding, P., & Bruijn, J. (2022, 15 december). *Datagedreven aanpak integrale gebiedsplannen. Agenda voor de ontwikkeling van een RO-dataspace*. [Ongepubliceerd rapport].

De Datagedreven Aanpak Integrale Gebiedsplannen werkt de beleidsdoelstellingen uit de NOVI en Ruimtelijke Orderingsbrief uit in een digitaliseringsaanpak.

Provincie Noord-Holland. (2019). *Duurzaam doorpakken! Coalitieakkoord 2019-2023*. Geraadpleegd van <https://www.noord-holland.nl/Bestuur/Coalitieakkoord>

Op deze pagina is het vorige coalitieakkoord voor de provincie Noord-Holland te vinden.

Provincie Noord-Holland (2021, April). *Geactualiseerde datastrategie 2021-2023*. Geraadpleegd van <https://api1.ibabs.eu/publicdownload.aspx?site=noordholland&id=1100349519>

De datastrategie van de provincie Noord-Holland geeft de visie, doelen en acties op het gebied van data en digitalisering.

Rijksoverheid. (2022, November). *Werkagenda Waardengedreven Digitaliseren*. Geraadpleegd van <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2022/11/04/bijlage-1-werkagenda-waardengedreven-digitaliseren>

In de Werkagenda Waardengedreven Digitaliseren wordt op nationaal niveau invulling gegeven aan de digitaliseringsagenda. In de werkagenda staan vier thema's centraal om de digitale transitie te realiseren en vorm te geven: digitaal fundament, digitale overheid, digitale samenleving en digitale economie.

Rijksoverheid. (z.d.). *Wet digitale overheid in het kort*. Geraadpleegd van <https://www.digitaleoverheid.nl/overzicht-van-alle-onderwerpen/wetgeving/wet-digitale-overheid/wet-digitale-overheid-in-het-kort/>

De Wet digitale overheid (Wdo) legt de basis voor deze digitalisering van de overheid. Op deze pagina wordt de Wdo in het kort uitgelegd.

VNG. (2023). *Analyse Samenhang Europese digitale wetgeving fase 1*. [Ongepubliceerd conceptrapport versie 0.99].

De VNG wil vroegtijdig in beeld hebben wat de impact van aankomende regelgevende initiatieven is op de digitaliseringsopgave van gemeenten. Hiervoor is een impactanalyse uitgevoerd die op hoofdlijnen de impact van de Europese digitale wetten op gemeenten inzichtelijk maakt.

A decorative graphic consisting of white lines and dots. A vertical line starts at the top left, goes down, then right, then down again, ending in a small white circle. A horizontal line starts from the top right and goes left, meeting the vertical line. Another horizontal line starts from the left edge and goes right, ending in a small white circle.

Bijlage A

Resultaten workshops

A decorative graphic consisting of a horizontal white line starting from the left edge and ending in a small white circle.

Bijlage A: Resultaten workshops

Workshop 1

Om deelvraag f te kunnen beantwoorden, is in de eerste workshop een inventarisatie gedaan van de huidige kansen en bedreigingen die deelnemers signaleren in het kader van verdere digitalisering en het gebruik van data voor de provincie Noord-Holland. Immers, de relevante Europese wetgeving heeft betrekking op die digitalisering en het gebruik van data. Deze inventarisatie geeft daarmee richting aan keuzes in activiteiten ten behoeve van de implementatie voor de komende vier jaar van deze verordeningen en richtlijnen.

Op basis van de reacties uit de inventarisatie maken we onderscheid in drie categorieën, te weten (1) kansen en bedreigingen die gerelateerd zijn aan de data en digitalisering zelf, (2) kansen en bedreigingen die gerelateerd zijn aan de organisatie en (3) kansen en bedreigingen die gerelateerd zijn aan de wetgeving.

Data

Deelnemers beschrijven de volgende *kansen* binnen de categorie 'data':

- Door het delen en combineren van data wordt het mogelijk om betere oplossingen voor maatschappelijke problemen te realiseren;
- De inzet van algoritmen maakt het mogelijk om betere beleidsdoelen te realiseren;
- Door het gebruik van gegevenswoordenboek en datadefinities spreken we één taal;
- Dataspaces maken data toegankelijk en beschikbaar.

Deelnemers beschrijven de volgende *bedreigingen* binnen de categorie 'data':

- Door gebrekkige datakwaliteit van derden worden doelen niet bereikt;
- Ook gebrekkige datakwaliteit vanuit eigen bronnen hinderen het bereiken van doelen;
- Onvindbaarheid van data;
- Niet leesbaar zijn van (open) data;
- Benoemen van een concrete informatievraag op een provinciale opgave (duiding van de eigen informatiepositie) kan lastig zijn;
- Imagoschade als gevolg van het delen van onjuiste data;
- Onvoorzien misbruik (inclusief ondermijning) van te goeder trouw gedeelde data.

Organisatie

Deelnemers beschrijven de volgende *kansen* binnen de categorie 'organisatie':

- Door samenwerken op datagebied (zowel binnen overheden als tussen overheden en derden) worden middelen efficiënt en effectief ingezet;

- Door invloed uit te oefenen bij de ontwikkeling van nieuwe wetgeving (samen met mkb) worden innovaties mogelijk;
- Toegankelijke overheidsdata versterkt het imago van de overheid;
- Door inzicht in en overzicht van EU-regelgeving wordt de provinciale organisatie bewuster van de mogelijkheden;
- Wetgeving kan een kans zijn voor de start van nieuwe programma's;
- Gebiedsgerichte aanpak vereist samenwerking over domeinen heen om de ruimtelijke puzzel met bijbehorende informatievrage te leggen (uit de kokers komen!);
- Landelijk samenwerken op een domein levert grote voordelen op (bijv. landelijk organiseren van alle mobiliteitsdata in NTM);
- Provincies kunnen een intermediaire rol (als middenbestuur) gaan spelen;
- Grijp de verkiezingen aan om een aparte digitaliseringsportefeuille in te vullen.

Deelnemers beschrijven de volgende *bedreigingen* binnen de categorie 'organisatie':

- We zien de opgave niet als issue van het nieuwe ecosysteem maar van het huidige;
- Onvoldoende capaciteit om informatieveiligheid te waarborgen;
- De organisatie kan de technologie niet bijbenen;
- De organisatie is onvoldoende aangesloten bij Europese ontwikkelingen (communicatie, kennis);
- Er wordt te laat gereageerd op nieuwe wetgeving;
- Onduidelijk hoe en wie bepaalt wat relevante Europese wetgeving is;
- Gebrek aan focus bij beïnvloeding en implementatie;
- Geen zicht op de basis die op orde moet zijn om wetgeving te laten landen;
- Partijen binnen de organisatie zitten te veel op hun eigen stoeptegels;
- Gebrek aan begrip t.a.v. fundamentele verandering omgang met data;
- Het inrichten van het datafundament vergt grote verandering in korte tijd terwijl het verandervermogen laag is;
- Het prioriteren van de 'vragen over de opgaven' kan lastig zijn en vraagt bestuurlijke aandacht;
- Gebrek aan inbedding op bestuurlijk en ambtelijk niveau.

Wetgeving

Deelnemers beschrijven de *kansen* (er zijn geen bedreigingen genoemd) binnen de categorie 'wetgeving' als volgt:

- Wetgeving maakt toegang tot data bij bedrijven afdwingbaar waar het dat nu niet is;
- Data met derden kunnen delen;
- Invloed op informatierechten t.b.v. provinciale opgaven.

Workshop 3

In de derde workshop hebben deelnemers gediscussieerd over de vraag welke stappen nu gezet zouden moeten worden om volgens de nieuwe integrale gebiedsgerichte aanpak (inclusief digitalisering en data en de verbinding met de Europese ontwikkelingen) binnen de provincie Noord-Holland te gaan werken. In samenspraak met de deelnemers heeft dit geleid tot het volgende voorstel:

1. Creëer draagvlak bij politiek en ambtelijke leiding
2. Stimuleer bewustwording medewerkers
3. Stel een integrale agenda op aan de hand van thema's in samenleving, coalitieakkoord en met EU-ambities als leidraad
4. Vind partners en organiseer het netwerk
5. Maak verbinding met de ontwikkelingen in de EU (belangenbehartiging)

Hieronder wordt per punt een samenvatting van de inbreng gegeven:

1. Creëer draagvlak bij politiek en ambtelijke leiding

- Benoem digitalisering als één van de speerpunten in het coalitieakkoord;
- Alloceer budget om dit waar te kunnen maken;
- Benoem een gedeputeerde Digitalisering & Data;
- Benoem een gedeputeerde Europese ontwikkeling;
- Coördinerende portefeuillehouder digitalisering op ambtelijk niveau voor meer bestuurlijke aandacht;
- Gebruik de Europese ambities als kader voor je eigen beleid;
- Directie stuurt met passende maatregelen op integraliteit i.p.v. sectorgewijs;
- Geef opdracht om de organisatie zo in te richten dat digitale oplossingen hergebruikt kunnen worden;
- Heb lef, toon leiderschap, durf keuzes te maken;
- Frappez Toujours ten aanzien van impact Europa.

2. Stimuleer bewustwording medewerkers

- Maak EU-ontwikkelingen en digitalisering verplicht onderdeel van alle plannen, voorstellen etc. (met Green Deal als voorbeeld);
- Maak medewerkers actief bewust door hen multidisciplinair (sector-, IV- en juridische kennis) samen te laten werken aan een integraal gebiedsplan;
- Deel de daar opgedane ervaringen met andere medewerkers (roadshows en/of workshops).

3. Stel integrale agenda op

- Aandacht voor de fysieke, bereikbare gezonde leefomgeving moet prioriteit worden;
- Benader thema's niet afzonderlijk, maar steeds integraal met de andere thema's, Europa (beleid, wetgeving) en digitalisering;
- Breng de opgaven in beeld op de verschillende niveaus (EU, rijk, provincie, regio, gemeenten);
- Integraliteit vertalen naar organisatorische aanpak en informatievoorziening;
- Breng in kaart welke data je nodig hebt voor je opgaven landelijk gebied;
- We stappen af van puntoplossingen. Voor ieder probleem een nieuwe oplossing;
- Er dient een gemeenschappelijke visie te komen rondom datagedreven werken;
- Juridisch hoort onderdeel te zijn van integraliteit bij ieder thema net als digitalisering.

4. Vind partners en organiseer het netwerk

- Verkennen interprovinciale ambitie (wat willen andere provincies en andere partijen);
- We kunnen het niet (meer) alleen: investeer in I-overheid;
- Zoek de samenwerking op met regionale (andere provincies), lokale (gemeentes) en nationale partijen;
- Bouw aan coalities, partnerschappen & allianties;
- Aansluiten bij IPO, VNG en andere bestaande samenwerkingsverbanden;
- Zorg, in samenwerking met bijv. het KED en HNP, dat kennis over wet- en regelgeving vanuit EU op het gebied van digitalisering up to date worden gehouden zodat provincies weten wat er aan komt.

5. Maak verbinding met de ontwikkelingen in de EU (belangenbehartiging)

- Welke rol willen we spelen op Europees niveau als het gaat om beïnvloeding?
- Voer impactanalyses per provincie uit en houd deze naast de impactanalyses van andere provincies (partijen). Dit kunnen we gebruiken in de belangenbehartiging.
- Zorg zo snel mogelijk dat er lobby-prioriteiten zijn.
- Representatief werkbezoek Brussel

